

**KAKSIVUOTISEN
ESIOPETUKSEN KOKEILUN
OPETUSSUUNNITELMAN
PERUSTEET 2021
JA
VIHDIN PAIKALLINEN
SUUNNITELMA 2021**

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Määräykset ja ohjeet 2021:2a

© Opetushallitus

Määräykset ja ohjeet 2021:2a

ISBN 978-952-13-6734-2 (pdf)

ISSN-L 1798-887X

ISSN 1798-8888 (pdf)

Taitto: Grano Oy

Kaksivuotisen esiopetuksen
kokeilun järjestäjät (kokeilukunnat)

Voimassaoloaika 8.2.2021 – 31.5.2024

Säännökset, joihin toimivalta määräyksen antamiseen
perustuu:

Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta
(1046/2020) § 2 mom.

Perusopetuslaki (628/1998) 14 § (muutettu
477/2003) sekä valtioneuvoston asetus
(422/2012) 13 § (muutettu 378/2014)

KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET 2021

Opetushallitus on tänään päättänyt Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteista liitteen mukaisesti. Päätös on voimassa Opetus- ja kulttuuriministeriön päättämässä kaksivuotista esiopetusta järjestävissä kunnissa (kokeilukunnat) lukuvuosina 2021-2024. Päätös kumoaa määräyksen 102/011/2014 kokeilun ajaksi kokeiluun osallistuvissa kokeilutoimipaikoissa.

Päätös edellyttää kokeilukuntia laatimaan paikallisen kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman. Kokeilukunnan tulee laatia ja hyväksyä kokeiluopetussuunnitelma noudattaen, mitä näissä perusteissa on määrätty.

Kaksivuotisen esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma otetaan käyttöön kokeilukunnissa 1.8.2021 alkaen. Kaksivuotinen esiopetus järjestetään kokeiluopetussuunnitelmaa noudattaen kevätlukukauden 2024 loppuun.

Pääjohtaja

Olli-Pekka Heinonen

Opetusneuvos

Marjo Rissanen

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Opetushallituksen
asianhallintajärjestelmässä.

LIITTEET

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet 2021

SISÄLTÖ

PERUSTEIDEN KÄYTTÄJÄLLE

- 1 KOKEILUN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLINEN KOKEILUOPETUSSUUNNITELMA s.7**
  - 1.1 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet
  - 1.2 Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma
  - 1.3 Kokeiluopetussuunnitelmaa koskevat paikalliset päätökset

- 2 ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ, JÄRJESTÄMINEN JA YLEISET TAVOITTEET KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUSSA s . 1 4**
  - 2.1 Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua
  - 2.2 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen
  - 2.3 Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet
  - 2.4 Arvoperusta
  - 2.5 Oppimiskäsitys
  - 2.6 Laaja-alainen osaaminen
  - 2.7 Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

- 3 KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI s . 2 9**
  - 3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet
  - 3.2 Oppimisympäristöt
  - 3.3 Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa
  - 3.4 Toimintakulttuuri, oppimisympäristöt ja yhteistyö paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

- 4 OPETUKSEN TAVOITTEET JA PEDAGOGINEN TOTEUTTAMINEN KAKSIVUOTISESSA ESIOPETUKSESSA s.45**
  - 4.1 Monipuoliset työtavat
  - 4.2 Pedagoginen dokumentointi
  - 4.3 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena
  - 4.4 Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa
    - Kielten rikas maailma
    - Ilmaisun monet muodot
    - Minä ja meidän yhteisömme
    - Tutkin ja toimin ympäristössäni
    - Kasvan, liikun ja kehityn
  - 4.5 Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia
  - 4.6 Opetuksen tavoitteet ja toteuttaminen paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

5 LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI s. 73

- 5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet
- 5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana
- 5.3 Yleinen tuki
- 5.4 Tehostettu tuki
- 5.5 Erityinen tuki
- 5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot
- 5.7 Kasvun ja oppimisen tuki paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

6 OPPILASHUOLTO s. 89

- 6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö
- 6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto
- 6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto
- 6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat
- 6.5 Oppilashuolto paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

PERUSTEIDEN KÄYTTÄJÄLLE

Joulukuussa 2020 valtioneuvosto hyväksyi lain kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta. Kokeilu alkaa elokuussa 2021 ja päättyy toukokuussa 2024. Opetushallitus on laatinut nämä kokeiluopetussuunnitelman perusteet kokeilua varten. Perusteissa määrätään kaksivuotisen esiopetuksen pedagogisesta toteuttamisesta.

Tämä perustemääräys pohjautuu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2014), mutta sitä on tarvittavilta osin muokattu kokeiluun sopivaksi. Kasvun ja oppimisen tukea (kolmiportainen tuki) sekä Oppilashuoltoa käsittelevät luvut ovat vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia, sillä niihin ei ole lainsäädännössä tehty muutoksia. Perusteita laadittaessa on myös hyödynnetty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2018), esiopetusta ja varhaiskasvatusta koskevan tutkimuksen, arvioinnin ja kehittämistyön tuloksia sekä perusteiden valmistelun aikana eri asiantuntijoilta saatua palautetta.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu toteutetaan kokeiluun valituissa kunnissa ja siihen osallistuu vain osa 5- ja 6-vuotiaista lapsista. Huoltajat hakevat lapsilleen paikkaa kaksivuotiseen esiopetukseen kokeilukuntien antaman informaation ja ohjeiden mukaisesti. Kaksivuotinen esiopetus ja siihen liittyvä toiminta on kokeiluun osallistuvilla lapsilla maksutonta. Vanhempien on myös mahdollista saada avustusta lasten kuljetukseen tarvittaessa. Kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvilla lapsilla tulee olla mahdollisuus osallistua esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen.

Kokeiluperusteissa korostetaan lapsilähtöistä, leikkiä ja tutkivaan havainnointiin perustuvaa pedagogiikkaa sekä lasten hyvinvoinnista huolehtimista. Kaksivuotisessa esiopetuksessa kukin lapsi saa edetä oppimisessaan omaan tahtiinsa. Kaksi vuotta antaa aiempaa paremman mahdollisuuden keskittyä pitkäkestoisesti esiopetuksen tavoitteiden mukaiseen toimintaan sekä toiminnan kehittämiseen. Perusteet on laadittu niin, että sen mukainen toiminta ja opetus muodostavat luontevan osan lasten oppimisen polkua varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

Kokeilukunnat laativat oman, paikallisen kokeiluopetussuunnitelman näiden perusteiden mukaisesti. Paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa tarkennetaan kokeilun perusteiden tavoitteita. Erityisen tärkeää on ottaa huomioon aiempaa nuoremmat lapset sekä lasten eheän päivän järjestämisen. Merkittävä muutos on myös kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon ulottuminen kokeilussa mukana oleviin 5-vuotiaisiin.

Kokeilun luonteen mukaisesti Opetushallitus kannustaa kokeilukuntia rohkeaan kehittämistöteeseen kokeilutoimipaikoissa!

1. KOKEILUN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLINEN KOKEILUOPETUSSUUNNITELMA

1.1 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet

Nämä opetussuunnitelman perusteet on kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta annetun lain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen opetussuunnitelma laaditaan ja kaksivuotinen esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua koskevan lain ohella erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Kokeiluperusteiden tehtävänä on tukea kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteutusta. Erityisenä tehtävänä on edistää sujuvia siirtymiä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta alkuopetukseen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus ja eheys turvaten³. Perusteet on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus-, arviointi- ja kehittämistyön tuloksia.

Kokeilun opetussuunnitelman perusteissa määrätään kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetuksen tavoitteista, oppimisen alueista ja niiden keskeisistä sisällöistä sekä kodin ja esiopetuksen yhteistyön sekä kasvun ja oppimisen tuen ja oppilashuollon toteuttamisesta.⁴ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi perusteasiakirja sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Näissä perusteissa jokaisen luvun päätteeksi on koottu ohjeet paikallisen kokeiluopetussuunnitelman laatimista ja kehittämistä varten. Opetussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto.

---

1 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 3 § 2 mom.

2 Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 §

3 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 2 mom.

4 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 2 mom.

Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa. Kokeiluun osallistuvista opetuksen järjestäjistä käytetään kokeilulain mukaista käsitettä kokeilukunta ja esiopetuksen yksiköistä käytetään kokeilulain mukaista käsitettä kokeilutoimipaikka. Kokeilulain mukaisesta kaksivuotisesta esiopetuksesta käytetään myös lyhyempää käsitettä esiopetus.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmakokonaisuus on nelitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta perusteasiakirjasta, paikallisista opetussuunnitelmista, vuosittaisista suunnitelmista⁵ sekä lasten oppimissuunnitelmista.

1.2 Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa mukana olevan kokeilukunnan tulee laatia paikallinen kokeiluopetussuunnitelma ja tehdä päätös sen käyttöön ottamisesta ennen kokeilun alkamista 1.8.2021⁶. Kokeilukunta voi tehdä yhteistyötä muiden kokeiluun osallistuvien kuntien kanssa myös paikallisen opetussuunnitelman laadinnassa.

Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa kokeilutoimipaikoissa. Kokeilukunta ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Kukin kokeilukunta hyväksyy kokeiluopetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁷.

Lisäksi kokeilukunnan tulee laatia kokeiluopetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista⁸. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin kokeilutoimipaikassa kyseisen vuoden aikana toteutetaan. Myös lasten oppimissuunnitelmat sekä kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat⁹ laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevalle, tehostettua tukea saavalle lapselle tulee laatia oppimissuunnitelma. Erityisen tuen piirissä olevalle lapselle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)¹⁰.

5 Perusopetusasetus 9§ (852/1998)

6 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 3 mom.

7 Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

8 Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

9 Perusopetuslaki 16 a § ja 17 a § (642/2010)

10 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (628/1998)

Näiden suunnitelmien laadinnasta ja sisällöstä määrätään tarkemmin näiden perusteiden luvussa 5 (Kasvun ja oppimisen tuki). Tavoitteellisuuden vahvistamiseksi opettaja voi laatia esiopetusryhmän kaikille lapsille oppimissuunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Kokeiluun osallistuvista lapsista suurin osa osallistuu esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen, jossa varhaiskasvatustilain mukaisesti on laadittava lapsikohtainen suunnitelma¹¹. Lasten yhtenäisen päivän ja oppimisen polun näkökulmasta yhden lapsikohtaisen suunnitelman käyttö esiopetuksessa ja sen lisäksi annettavassa varhaiskasvatuksessa olisi perusteltua. Lapsikohtainen suunnitelma tukee myös huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Kokeilukunta voi päättää kokeilla yhtenäistä oppimissuunnitelmaa kokeilutoimipaikoissa. Tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden osalta noudatetaan luvun 5 määräyksiä.

Kokeiluopetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- varhaiskasvatussuunnitelma
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma¹²
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma¹³
- tasa-arvolain mukainen tasa-arvosuunnitelma¹⁴

Paikallista kokeiluopetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää järjestää kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvalla henkilöstöllä mahdollisuuksia tutustua kaksivuotisen esiopetuksen perusteisiin ja niihin tehtyihin muutoksiin, keskustella ja pohtia omien yksiköiden nykyisiä pedagogisia vahvuuksia sekä kehittämisen kohteita uudistuvan esiopetuksen näkökulmasta. Nämä keskustelut ovat perusta laadukkaan paikallisen kokeiluopetussuunnitelman laatimiselle ja käyttöönotolle. Keskustelulle työyhteisöissä sekä kokeilun yhteistyölle on hyvä varata mahdollisuuksia kokeilun ajan.

Kokeilukunnan tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁵. Kokeilukunnalla on myös velvoite osallistua kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun liittyvään ulkoiseen arviointiin ja tutkimukseen¹⁶.

Mahdolliset muutokset näihin kokeilun opetussuunnitelman perusteisiin edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Kokeilukunta voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

---

11 Varhaiskasvatustilain (540/2018) 23 § ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018), luku 1.3

12 Lastensuojelulain (417/2007) 12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 12 §

13 Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 6 §

14 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

15 Perusopetuslain 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

16 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 10 §

1.3 Kokeiluopetussuunnitelmaa koskevat paikalliset päätökset

Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma¹⁷ laaditaan kokeilukunnan päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteissa määritellään kun-kin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata. Perusteissa määrätään, mitä osia kokeiluperusteista liitetään paikalliseen kokeiluopetussuunnitelmaan, ja missä osissa on mahdollista tai välttämätöntä määritellä kaksivuotisen esiopetuksen toteuttamista ja tavoitteita paikallisesta näkökulmasta. Myös paikallisesti tarkennettavissa osissa voi hyödyntää soveltuvin osin perustetekstiä. Paikallisesti määriteltyjen osuuksien tulee olla perusteiden määräysten mukaisia.

Paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa noudatetaan näiden perusteiden rakennetta. Opetushallitus suosittelee kaikkia kokeiluun osallistuvia käyttämään ePerusteet -palvelua paikallisen kokeiluopetussuunnitelman laadinnassa ja julkaisemaan opetussuunnitelmansa kyseisessä palvelussa. Yhteisen alustan käyttö tukee kokeilun yhteistyötä ja esiopetuksen kehittämistä.

Paikallista kokeiluopetussuunnitelmaa valmisteltaessa kokeilukunta päättää,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten kokeiluopetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- miten kokeiluopetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan kokeilun aikana ja miten sitä kehitetään
- miten kokeiluopetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan kokeiluopetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- lapsikohtaisten oppimissuunnitelmien käytöstä ja laatimisen prosessista
- sisällytetäänkö tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain edellyttämät suunnitelmat osaksi kokeiluopetussuunnitelmaa ^{18 19}
- miten kokeiluopetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta suunnitelmasta tiedotetaan huoltajia, perusopetusta, sosiaali- ja terveystointa sekä muita sidosryhmiä

---

17 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

18 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

19 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

V/HT\

Vihdin kunnan kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma rakentuu Opetushallituksen laatimiin valtakunnallisiin Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteisiin 2021. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä. Paikallisesti päätettävät asiat on kirjattu perusteisiin kursivoitusti. Sähköisessä versiossa paikallinen teksti näkyy sinisellä värillä. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma on luettavissa Vihdin kunnan internetsivuilla ja intrassa.

Vihdin varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetussuunnitelma sekä kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma ovat kokonaisuus, jotka yhdessä perusopetuksen opetussuunnitelman kanssa muodostavat lapselle ehjän kasvamisen, kehittymisen ja oppimisen polun varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Suunnitelmaa laadittaessa on huomioitu Vihdin kunnan strategia, varhaiskasvatussuunnitelma, esiopetussuunnitelma, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, kotouttamisohjelma sekä valmistavan opetuksen opetussuunnitelma.

Vihdin kunnan esiopetuksen toimintasuunnitelma

Kussakin esiopetussyksikössä laaditaan vuosittain esiopetuksen toimintasuunnitelma, jossa kuvataan yksikön esiopetuksen toteuttamisen käytänteitä, tavoitteita ja toteuttamistapoja. Lisäksi toimintasuunnitelmasta tulevat esille tuloskortin pedagogisten tavoitteiden toteutuminen. Toimintasuunnitelman liitteeksi laaditaan yksikön oppilashuollon suunnitelma. Toimintasuunnitelma on tarkoitettu henkilöstön työvälineeksi. Kaikkien yksiköiden esiopetuksen toimintasuunnitelmat liitteineen ovat varhaiskasvatuksen kunnan verkkosivuilla. Lasten ja nuorten lautakunta hyväksyy yksiköiden esiopetuksen toimintasuunnitelmat.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Vihdissä tehdään jokaiselle lapselle henkilökohtainen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatii opettaja yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatimisen lähtökohtana on kunkin lapsen henkilökohtainen kasvun, kehityksen ja oppimisen tilanne. Oppimissuunnitelman lähtökohtana on lapsen vahvuudet ja taidot. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma kirjataan Wilmaan.

Ennen huoltajan kanssa käytävää lapsen esiopetussuunnitelma-keskustelua opettaja keskusteleo lapsen kanssa esiopetuksen arjesta, lasta kiinnostavista asioista sekä lapsen näkemyksestä omaan oppimiseensa ja osaamiseensa. Keskustelun apuna käytetään päiväjärjestyskuvia sekä toleranssiympyrää. Lapsi voi kuvin hahmottaa ja havainnollistaa omaa näkemystään. Opettajan tehtävä on lisäkysymysten ja keskustelun avulla luoda kokonaiskuva lapsen näkemyksistä sekä itsearviointista.

Opettajan tulee ennen keskustelua lapsen kanssa luoda materiaali vastaamaan oman ryhmän sekä lasten tarpeita. Asiat ja tilanteet, joita on tarkoitus arvioida lapsen kanssa toleranssiympyrän avulla, tulee olla kuvitettuna. (Esiopetuksessa käytetään samaa materiaalia kuin varhaiskasvatuksessa)

Lapsen taitotason mukaan alla olevat kysymykset voi tehdä haastatteluna tai apuna voi käyttää varhaiskasvatuksessa käytettävää materiaalia päiväjärjestyskuvineen.

- 1) Viihdytkö / onko sinulla kivaa päiväkodissa / esiopetuksessa?
- 2) Onko sinulla ystäviä päiväkodissa/esiopetuksessa? Opettaja voi kysellä tarkemmin kenen kanssa leikit tai kenen kanssa et halua leikkiä. Tämä mahdollistaa sosiogrammin teon ryhmän sosiaalisista suhteista.
- 3) Mikä esiopetuksessa on kivaa? Mikä esiopetuksessa ei ole kivaa?

Esiopetuksessa lapsen itsearvioinnissa kuvien tulisi olla erilaisia toiminnan ohjaukseen sekä esioppilaan taitoihin liittyviä kuvia, joiden avulla lapsi voi arvioida omaa osaamistaan. Eri kuvien avulla kysytään lapselta,

1. Mitkä asiat ovat helppoja, ja sujuvat hyvin?
2. Mitkä ovat vaikeampia, eivätkä aina suju?
3. Mitä harjoittelet vielä?

Lapsi asettaa kuvat toleranssiympyrälle, jossa sininen/vihreä alue=osaan, koen asiat helppoksi, keltainen=harjoittelen, asia vaatii ponnistelua, punainen= en osaa vielä. Lapsen kanssa keskustellaan myös siitä, miten asiaa voi harjoitella.

Lapsen kanssa käytävän keskustelun lopuksi henkilöstö kuvaa lapsen kuvien tuottamat arvioinnit. Näiden kuvien avulla opettaja tuo esiopetuskeskustelussa huoltajalle esiin lapsen ajatuksia hänen esiopetuksestaan sekä kirjaa havainnot myös lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma toimii samalla myös täydentävän varhaiskasvatuksen osalta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmana. Lapsen oppimissuunnitelma yhdessä yksikön toimintasuunnitelman kanssa toimivat pohjana ryhmien toimintasuunnitelmille.

Vihdin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmasta on laatinut työryhmä, johon kuuluivat varhaiskasvatuspäällikkö ja kaksi päiväkodin johtajaa. Lisäksi asiakirjasta ovat saaneet antaa lausunnot varhaiskasvatuksen opettajat, jotka tulevat työskentelemään kaksivuotisen esiopetuskokeilun toimipaikoissa. Näin saatiin myös heidän asiantuntijuutensa suunnitelman työstämiseen. Kunnallisten päiväkotien johtajat ovat saaneet myöskin antaa omat lausuntonsa suunnitelmaan liittyen. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman luonnoksesta annettiin lausuntomahdollisuus huoltajille, perusopetuksen, sekä sosiaali- ja terveystoimen edustajille. Lausuntojen kautta yhteistyökumppaneilla oli mahdollisuus vaikuttaa suunnitelman sisältöön.

Vihdin kunnan kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään lapsilta, huoltajilta, henkilöstöltä ja yhteistyökumppaneilta saadun palautteen perusteella.

2. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ, JÄRJESTÄMINEN JA YLEISET TAVOITTEET KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUSSA

2.1 Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun tarkoituksena on vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumoa, perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen²⁰.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla²¹. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana.

Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella kokeilutoimipainoissa ja kokeilukunnan tasolla on tärkeä merkitys.

Esiopetussuunnitelman perusteissa (2014) kuvattu esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet koskevat myös kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua. Kokeilussa painottuu kuitenkin entistä vahvemmin kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus ja eheys. Kokeilussa korostetaan myös lapsen päivän eheyttä.

²⁰ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 1 § 2 mom.

²¹ Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta, sivu 34. / Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 § 1 mom.

Tavoitteena on, että kaksivuotisesta esiopetuksesta muodostuu pedagogisesti eheä kokonaisuus. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja otetaan huomioon lasten mielenkiinnon kohteet opetuksen järjestämisessä. Esiopetuksen kaksivuotisuus tarjoaa uusia mahdollisuuksia keskittyä ja syventyä oppimisen alueiden toteuttamiseen ja toimintakulttuurin kehittämiseen. Kahden vuoden kesto antaa lapsille aikaa kasvaa ja oppia omassa tahdissa.

Myös lasten yksilölliset tuen tarpeet on mahdollista huomioida kaksivuotisessa esiopetuksessa entistä aiemmin ja paremmin. Kokeilu vahvistaa esiopetuksen merkitystä lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Kaksivuotinen esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittävät kokeiluperusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen kokeiluopetus- suunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut pedagogisen toiminnan tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa ja oppimisympäristöjä kehitettäessä.

Kokeilun myötä esiopetuksen piiriin tulee aiempaa nuorempia lapsia, joiden tarpeisiin kiinnitetään erityistä huomiota. Kaksivuotinen esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon myös lasten tarvitsema hoito ja huolenpito.

Leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksen toiminnassa. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Tavoitteena on, että esiopetuksessa lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Kaksivuotista esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä esiopetukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

2.2 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen

Kaksivuotisen esiopetuksen järjestäminen perustuu lakiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta²². Tässä luvussa käsitellään keskeisiä järjestämistä koskevia velvoitteita. Tarkeimmat järjestämistä koskevat säännökset on määritelty kokeilulaissa.

---

²² Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020)

Kokeilukunta, jonka koeryhmään kuuluu sekä suomen- että ruotsinkielisiä lapsia, on velvollinen järjestämään kaksivuotista esiopetusta erikseen molempia kieliryhmiä varten²³.

Kaksivuotisen esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta.²⁴ Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.5.

Kaksivuotisen esiopetuksen järjestämisessä otetaan huomioon opetusalaan koskevat kelpoisuussäädökset²⁵. Kokeilua ei saa järjestää sellaisessa esiopetuksen toimipaikassa, missä lapsella ei ole mahdollisuutta esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen²⁶. Tarjoamalla esiopetus ja sen lisäksi annettava varhaiskasvatus samassa paikassa pyritään varmistamaan lapsen eheä päivä ja pysyvät vuorovaikutussuhteet.

Kokeilukunnan vastuulla on huolehtia kohdejoukkoon kuuluvien lasten ja näiden huoltajien riittävästä tiedottamisesta²⁷. Kokeilukunnalla on velvollisuus ilmoittaa koeryhmään kuuluvan lapsen huoltajalle mahdollisuudesta hakea kaksivuotiseen esiopetukseen ja hyväksyä koeryhmään kuuluvan lapsen hakemus. Huoltajan vastuulla on huolehtia siitä, että koeryhmään kuuluva lapsi osallistuu kokeilutoimipaikassa järjestettyyn kaksi vuotta kestäväseen esiopetukseen tai muuhun kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.²⁸

Lähtökohtana on, että kaksivuotiseen esiopetukseen hyväksytty lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan²⁹. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen. Kokeilukunta päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Kokeilukunta tekee huoltajan ilmoituksen perusteella päätöksen kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistumisen päättymisestä kokeilutoimipaikassa³⁰.

Kaksivuotista esiopetusta annetaan kahtena vuotena yhteensä vähintään 1 400 tuntia, vähintään 700 tuntia kumpanakin vuotena³¹. Kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on myös oikeus esiopetusta esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen³². Lapsen päivään voi kuulua enintään viisi tuntia esiopetusta³³. Mikäli kokeiluun kuuluu lapsia, joille on tehty pidennetyn oppivelvollisuuden päätös, voidaan heidän esiopetuksensa toteuttaa kaksivuotisen kokeilulain mukaisesti³⁴. Kaksivuotisen esiopetuksen aikana lapsi ei voi osallistua perusopetukseen valmistavaan opetukseen³⁵.

23 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 8 § 1 mom.

24 Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

25 Opetustoimen kelpoisuusasetus (986/1998) 7 § (ks. myös HE s. 34).

26 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 8 § 3 mom.

27 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 3 § 3 mom.

28 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 6 §

29 Perusopetuslaki 35 § (1040/2014), Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 6 § 2 mom.

30 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 6 § 3 mom.

31 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 1 mom.

32 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 4 mom.

33 Perusopetusasetus (852/1998) 4 §

34 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta, sivu 42 ja Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 3 mom.

35 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 4 mom.

Kaksivuotinen esiopetus voidaan toteuttaa kokeiluun osallistuvien kahden ikäluokan yhteisenä opetuksena. Lasten näkökulmasta asetelma tukisi oppimisen polun eheyttä ja mahdollistaisi joustavan oppimisen eteneminen taitojen ja tarpeiden mukaan ikäryhmästä riippumatta. Kahden ikäluokan ryhmässä opettaja voi myös hyödyntää kokeneempien lasten osaamista esiopetuksen käytäntöihin ohjaamisessa. Kokeilukunta kuitenkin päättää paikallisesti sopivasta tavasta muodostaa esiopetusryhmät kokeilun aikana.³⁶

Kokeilukunta voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta³⁷. Kokeilukunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään kokeilulainsäädännön sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁸.

2.3 Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet

Esiopetusta ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin sekä perusopetuslakiin ja -asetukseen ja niiden nojalla annettuihin säännöksiin ja määräyksiin sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin³⁹.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu ⁴⁰. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁴¹, tasa-arvolaki⁴², Euroopan ihmisoikeuksien sopimus⁴³ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴⁴.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja⁴⁵. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään esiopetuksen tavoitteita käsittelevässä valtioneuvoston asetuksessa⁴⁶.

31 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 1 mom.

32 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 4 mom.

33 Perusopetusasetus (852/1998) 4 §

34 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta, sivu 42 ja Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 3 mom.

35 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 4 mom.

36 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 41-42.

37 Perusopetuslaki 4 § 1 mom. ja 7 § 5 mom. (628/1998)

38 Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 8 § (ks. myös HE s. 42)

39 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

40 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022)

41 Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

42 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

43 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

44 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

45 Perusopetuslaki (628/1998) 2§

46 Valtioneuvoston asetus (422/212) 2-4§

Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten moninaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴⁷. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kasvun ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä⁴⁸. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa kokeilukunnan vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia⁴⁹. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä taroituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu⁵⁰.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁵¹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. **Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille**⁵². Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Kaksivuotisessa esiopetuksessa voidaan tarvittaessa harkintaa käyttäen ja lasten ikäkausi huomioiden hyödyntää myös perusopetuslain mukaisia kurinpidollisia keinoja ja kasvatustyöskusteluja esiopetukseen soveltuvalla tavalla⁵³. Kokeilukunta laatii opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kaksivuotiseen esiopetukseen soveltuvien kurinpitokeinojen ja kasvatustyöskustelun käytöstä ja niihin liittyvistä menettelytavoista⁵⁴.

47 Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

48 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

49 Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

50 Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

51 Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

52 Perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

53 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

54 Perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

Vihdissä esiopetuksen tavoitteena on, että esiopetuksesta muodostuu lapselle pedagogisesti eheä kokonaisuus. Lapsille luodaan mahdollisuus oppia, vaikuttaa omaan oppimiseensa sekä olla osallisena omassa oppimisessaan. Lasta tuetaan vuorovaikutteisessa oppimisympäristössä, aktiivisena yhteisön jäsenenä lapsen kehitystaso ja vahvuudet huomioiden.

2.4 Arvoperusta

Kaksivuotinen esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten yksilöllisyyttä sekä monenlaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen ja huolenpitoon. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajujaan.

Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoisuutta. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muusta henkilöön liittyvästä ominaisuudesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia⁵⁵.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden monenlaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemysihin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁶.

⁵⁵ Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

⁵⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

Esiopetuksessa noudatetaan kestäväen elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa.

Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

V/HTI

Esiopetus on osa varhaiskasvatusta, joten varhaiskasvatuksen arvot määrittelevät esiopetusta. Koska esiopetus on perusopetuslain alaista toimintaa, huomioidaan esiopetuksessa perusopetuksen arvot.

Vihdin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvoja ovat

- Kasvatusoptimismi
- Ainutkertaisuus
- Kunnioitus
- Yhteisöllisyys

*Vihdin varhaiskasvatussuunnitelman arvot on kirjoitettu auki alla olevassa tekstissä. **Li-havoidulla tekstillä** täydennetään varhaiskasvatuksen arvoja esiopetuksen näkökulmasta.*

Kasvatusoptimismi

Työntekijä sitoutuu ja uskoo omaan työhönsä ja sen vaikuttavuuteen. Hän arvostaa tekemäänsä työtä ja tiedostaa myös muiden työn tärkeyden. Työntekijä uskoo lapsen kasvuun ja oppimiseen. Myönteinen ja turvallinen kasvatusilmapiiri luo oppimisen iloa.

***Esiopetuksessa henkilöstö kannustaa lasta harjoittelemaan ja auttaa häntä ymmärtämään harjoittelun merkityksen. Harjoitteluun kuuluu myös epäonnistuminen ja uudelleen yrittäminen. On tärkeää, että lapselle muodostuu mahdollisimman myönteinen kuva itsestään oppijana. Henkilöstö tekee lapsen oppimisen näkyväksi lapselle ja huoltajalle. Turvallinen ympäristö luo myönteisen oppimisen ilma-
piirin ja antaa lapselle motivaatiota ja iloa oppimiseen.***

Ainutkertaisuus

Ainutkertaisuus on lapsuuden itseisarvo. Lapsuus on levollisuuden ja seesteisyyden aikaa, jolloin aikuisen on suojeltava lasta liian voimakkailta varhaisilta kokemuksilta. Lapselle on turvattava kasvun rauha. On tärkeää huomioida lapsi tässä ja nyt. Lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen ja hyväksyminen ovat tärkeitä asioita yhteisöllisyyteen kasvatettaessa.

Esiopetus on oma arvokas itsenäinen vaihe lapsen kasvussa ja kehityksessä. Lapsella on oikeus oppia omassa tahdissaan ja muodostaa käsitystä itsestään oppijana ja osana ympäröivää maailmaa.

Kunnioitus

Vanhempia arvostetaan oman lapsensa asiantuntijoina kasvatuskumppanuuden periaatteita noudattaen. Tärkeänä pidetään kuulemiseen, kunnioitukseen ja luottamukseen perustuvaa vuoropuhelua. Kunnioitus on läsnä kaikissa vuorovaikutustilanteissa niin lasten kuin aikuisten välillä. Vuorovaikutustilanteissa on tärkeää arvostava asenne, toisen hyväksyminen ehdoitta ja erilaisuuden sietäminen. Näin tuotetaan sekä yksilöllistä että yhteisöllistä hyvinvointia varhaiskasvatusyhteisössä.

Esiopetusikäinen lapsi rakentaa minäkuvaansa ja suhteuttaa itseään muuhun ympäristöön saamiensa kokemusten perusteella. On tärkeää, että lapsen itsestään saamat kokemukset ovat myönteisiä ja että lapsi kokee hyväksyntää ja arvostusta henkilöstön ja toisten lasten taholta. Tämä mahdollistaa sen, että lapsella on rohkeutta kertoa ja ilmaista oma mielipiteensä ja samalla kunnioittaa ja hyväksyä toisten näkökantoja. Henkilöstö toimii esimerkkinä toista ihmistä arvostavan ja kunnioittavan ilmapiirin luomisessa.

Yhteisöllisyys

Tuetaan lasta ryhmään liittymisessä ja kannustetaan yhteisöllisyyteen. Lapsella on toiminnan lisäksi mahdollisuus osallistua sen suunnitteluun ja arviointiin eli kokea olevansa osallisena arjessa. Lapset ja perheet kohdataan yhdenvertaisina. Yhteisöllisyys on toimivan työyhteisön perusedellytys. Jokaista työntekijää tuetaan liittymään työyhteisön jäseneksi.

Esiopetuksessa lapsi pääsee osalliseksi saman ikäisten lasten ryhmään ja saa kokemusta siitä, mitä on olla ryhmän jäsen. Tämä kokemus saattaa olla lapselle ensimmäinen. Hänelle tarjoutuu mahdollisuus oppia ja omaksua kasvun ja oppimisen kannalta tärkeitä ryhmän jäsenenä toimimisen taitoja. Henkilöstö ohjaa lasta huomaamaan, kuinka yksilö voi vaikuttaa koko ryhmän hyvinvointiin. Toisen onnistumisesta iloitseminen lisää yhteisöllisyyden kokemista.

Päiväkodin johtajan tehtävänä on yhteisen ymmärryksen luominen perustehtävästä ja sitä määrittävistä arvoista. Päiväkodin johtaja johtaa arvokeskustelua, joka on arvojen kirkastamista ja arvojen toteuttamista käytännön kasvatustyössä. Hänen tehtävänä on luoda rakenteet ja taata riittävät resurssit niiden rakenteiden ylläpitämiseksi, joita arvojen toteutuminen vaatii, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet ja päämäärät saavutetaan. Arvokeskustelu on jatkuva prosessi, jota päiväkodin johtaja hyödyntää sekä pedagogiikan että henkilöstön johtamisessa.

Henkilöstön tehtävänä on sisäistää esiopetuksen arvot ja sitoutua niihin sekä pohtia miten ne vaikuttavat hänen työskentelytapaansa. Tiimissä arvioidaan miten arvot näkyvät ja toteutuvat päivittäisessä työssä lasten, huoltajien ja työkalvereiden kohdalla.

2.5 Oppimiskäsitys

Kaksivuotinen esiopetus perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Olennaista oppimisessa on lasten

oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perus- tuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Lapset opettelevat esiopetuksessa toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Tavoitteena on, että sopivasti haastava toiminta sekä uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Leikki on lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Esiopetuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6 Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää ja yhdistävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittäminen otetaan huomioon kaikessa kaksivuotisen esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä kulkee jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Tehtävän toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.–

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Se tukee heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luo pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle.

Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan

sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Näissä perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa.

Alla kuvataan lyhyesti laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ja kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä kullakin osa-alueella. Lisäksi mainitaan esimerkkejä siitä, miten laaja-alaisen osaamisen kehittymistä voidaan esiopetuksessa tukea. Esiopetuksen pedagogista toteuttamista kuvataan tarkemmin luvussa neljä. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet on otettu huomioon myös oppimisen alueiden määrittelyssä (luku 4.4).

V/HTA

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan sitä, että lapsi voi hyödyntää oppimaansa eri tilanteissa ja asiayhteyksissä. Laaja-alaisen osaamisen tueksi henkilöstön tulee kannustaa lasta ajattelemaan, rohkaista ratkaisujen tekemiseen, lujittaa lapsen omanarvontuntoa opijana ja opettaa vuorovaikutuksen merkitystä oppimisessa ja ratkaisun teossa. Itsesääntely- ja kaveritaitojen harjoittelu on olennainen osa oppimiskokonaisuutta. Lapsen tulee saada kokemuksia myös erehtymisestä ja uudelleen yrittämisestä.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa heidän luottamustaan omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita. Heitä ohjataan katsomaan asioita monesta näkökulmasta, kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä roh-

kaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lan-
nistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen on-
nistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan
edistymistään ja oppimistaan.

V/HT\

*Vihdissä lapsi nähdään subjektina, aktiivisena tekijänä, jonka mielipiteet ja ajatukset ovat merkityksellisiä. Lapsi on osallinen oman esiopetusryhmänsä toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Henkilöstön tehtävänä on luoda ryhmään turvallinen ja kannustava ilmapiiri, jossa lapsi rohkenee tuoda esille omia ajatuksiaan, ihmetellä ja kyseenalaistaa. Henkilöstö antaa tilaa lapsen pohdinnalle eikä anna valmiita vastauksia ja täy-
tä tilaa omalla äänellään. Henkilöstö houkuttelee lasta ajattelemaan ja ratkaisemaan mieltä pohdituttavia asioita tehden täydentäviä kysymyksiä. Mitä itse ajattelet asiasta? Miten itse ratkaisit asian? Miten päädyit tähän ratkaisuun? Tarkentavat kysymykset tulee tehdä lapselle kunnioittavassa ja lasta kannustavassa hengessä. Lapsen oivallukset huomioidaan positiivisesti ja niistä iloitaan yhdessä. Näiden kokemusten kautta lapsi oppii uusia asioita ja itsetuntonsa vahvistuu. Henkilöstö huomaa hyvän lapsessa ja sanoittaa sen ääneen.*

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuri-
seen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen moninaisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Henkilöstön sensitiivisyys sekä vuorovaikutuksessa että moninaisuuden kohtaamisessa on kulttuurisen osaamisen ydin. Henkilöstön oma toiminta, asenteet ja ammatilliset taidot vaikuttavat vuorovaikutuksen laatuun. Vuorovaikutuksessa on keskeistä herkkyyys ja aitous sekä halu ja kyky toimia moninaisten perheiden kanssa. Eri kulttuurit ja kielet huomioidaan oppimisympäristössä tasapuolisesti siten, että kulttuurien moninaisuus näkyy hyväksytyssä ilmapiirissä ja pedagogisissa ratkaisussa.

Vuorovaikutustaitojen, kaveritaitojen, empaattisuuden ja tunnetaitojen harjoittelu ovat tärkeä osa lapsen arkea. Henkilöstön tehtävänä on tukea lasta vuorovaikutustilanteissa ja itsensä ilmaisussa. Henkilöstö havainnoi ja ohjaa lapsen toimintaa vertaisryhmässä, lapsen suhtautumista itseensä ja toisiin ihmisiin. Henkilöstö tukee lapsen tunneilmaisua auttamalla häntä nimeämään ja tunnistamaan tunteitaan. Lapselle opetetaan konkreettisia keinoja selvittää tunnemyrskyistä ja ohjataan häntä tunteiden säätelyssä. Vuorovaikutustaitojen harjoittelussa on tärkeää henkilöstön oma esimerkki ja tunteiden hallinta.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, levon ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä.

Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Heitä ohjataan myös pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti esiopetuksen oppimisympäristöissä, kuten luonnossa ja lähiliikenteessä. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

V/HTA\

Keskeinen tekijä lapsen itsenäisyyteen tähtäävässä pedagogiikassa on lapsen tukeminen positiivisessa ja turvallisessa yhteisössä. Esiopetuksessa henkilöstö ohjaa lasta huolehtimaan itsestään ja tavaroistaan itsenäisesti. Vihdissä on käytössä Kuusi askelta kouluun –toimintamalli, joka avataan kappaleessa 3.3. Toimintamallin tavoitteena on tukea perheitä perus- ja turvataitojen harjoittelussa esikoululaisesta kohti koulua siirryttäessä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä erilaisissa ympäristöissä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvanlukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

V/HTA\

Henkilöstön tehtävänä on suunnitella pedagoginen toiminta ja oppimisympäristö siten, että lapsi saa kokemuksia erilaisten viestien tulkimisesta ja tuottamisesta erilaisissa ympäristöissä. Viestit voivat olla mm. sanoja, kuvia, merkkejä, ilmeitä ja eleitä tai ääniä. Henkilöstö opettaa lasta näkemään ja havainnoimaan ympäristössään olevia erilaisia viestejä sekä hallitsemaan tätä informaatiota.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin digitaalisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Ohjelmoinnin periaatteisiin tutustuminen luo ymmärrystä digitaalisten sovellusten kehittämisestä ja vahvistaa lasten loogista ajattelua. Lapsia ohjataan tieto- ja viestintäteknologian turvalliseen ja ergonomiseen käyttöön.

Henkilöstön tehtävänä on ohjata lapsia tieto- ja viestintäteknologian turvalliseen ja monipuoliseen käyttöön. Henkilöstö suunnittelee toiminnan siten, että lapsella on mahdollisuus kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä toisten kanssa. Lapsi käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa oman oppimisensa dokumentoinnissa ja arvioinnissa. Lasten kanssa tutkitaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä ja tutustutaan lapsille soveltuviin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa⁵⁷. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja ja kestäväen elämäntavan omaksumista.

---

57 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Esiopetuksessa lasten kanssa tutustutaan luontoon. Myönteiset kokemukset ja elämykset lähiympäristöstä ja siihen kohdistuvasta huolenpidosta vahvistavat luontosuhdetta. Samalla lapset oppivat hahmottamaan ympäristövastuullista toimintaa. Arjessa yhdessä tehdyt vastuulliset valinnat ja ratkaisut vahvistavat lasten osallisuutta ja opettavat kestäväää elämäntapaa.

V/HT\

Laaja-alaisen osaamisen taitojen kehittyessä lapsi oppii tulevaisuuden taitoja sekä hyödyntämään aiemmin oppimaansa uusissa tilanteissa ja asiayhteyksissä. Tällaisia tulevaisuuden taitoja ovat esimerkiksi osallisuuden taidot, kokemus siitä, että jo lapsena pystyy vaikuttamaan ympärillä tapahtuviin asioihin.

3. KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Kaksivuotista esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohdaksi on kaksivuotinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei. Henkilöstön on tärkeää tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat yhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu antaa hyviä mahdollisuuksia rohkeasti kokeilla uusia toimintatapoja ja kehittää toimintakulttuuria. Kokeilulaki korostaa esiopetuksen vaikuttavuuden, lapsen eheän päivän ja yhtenäisen oppimisen polun merkitystä ja samalla haastaa kehittämään näitä. Kokeilussa etsitään uusia tapoja kahden ikäluokan yhteiselle laadukkaalle työskentelylle ja oppimiselle. Tämän lisäksi yhteistyötä tehdään aiemman varhaiskasvatuksessa ja alkuopetuksessa olevien lasten kanssa. Samalla kehitetään entistä sujuvampia siirtymäkäytäntöjä. Kokeiluun osallistuminen edellyttää myös muuta kehittämistä kaksivuotisen esiopetuksen onnistumiseksi. Tällaisia ovat muun muassa palveluohjauksen kehittäminen, lasten kuljetusten sujuva järjestäminen, henkilöstön osaamisen vahvistaminen sekä kasvun ja oppimisen tuen ja oppilashuollon palvelujen ulottuminen viisivuotiaille.

Toimintakulttuuri vaikuttaa esiopetuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys esiopetuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Hyvä toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle. Esiopetuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja

laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogista johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa yksi keskeinen työmenetelmä on pedagoginen dokumentointi. Pedagogista dokumentointia käytetään pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä. Dokumentoinnin avulla saatujen tietojen perusteella esiopetuksen toimintakulttuuria, oppimisympäristöjä ja työtapoja muokataan ja kehitetään esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti. Esiopetuksen pedagogista dokumentointia kuvataan tarkemmin luvussa neljä.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Vihdin kunnan esiopetussuunnitelman tavoitteena on taata esiopetuksen laadukkuus ja toimintakulttuurin yhtenäisyys. Toimintakulttuuri vaikuttaa esiopetuksen laatuun, esiopetuksen toteutumiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen. Esiopetuksen tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Esiopetuksen sisällöllisessä kehittämisessä huomioidaan Vihdin varhaiskasvatukselle kulloinkin sovitut pedagogiset tuloskorttitavoitteet ja teemat, jotka kirjataan vuosittain yksikön esiopetuksen toimintasuunnitelmaan. Yksikkökohtaiset esiopetuksen toimintasuunnitelmat määrittävät ja kuvaavat tarkemmin kussakin yksikössä annettavan esiopetuksen menetelmiä ja käytäntöjä.

Esihenkilön tehtävänä on luoda rakenteita ammatilliselle keskustelulle ja täten edistää osallistavaa toimintakulttuuria sekä tukea kehitystä oppivaksi yhteisöksi. Esiopetuksen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet toteutuvat käytännössä yhteisenä päämääränä. Esihenkilö tarjoaa rakenteita ja työkaluja henkilöstön oman osaamisen arviointiin ja toiminnan kehittämiseen.

Henkilöstö arvio ja kehittää esiopetusta pedagogisen dokumentoinnin keinoin sekä arvioinnin työkaluja käyttäen, jotta esiopetuksen laatu, toimintakulttuuri ja sisällöllinen yhteisyys varmistuvat. Kehittämisessä hyödynnetään lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa kehitetään erityisesti uusia toimintatapoja kahden ikäluokan yhteiselle oppimiselle. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä. Terveen itsetunnon ja oppimismotivaation varhaista tukemista korostetaan.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja

tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

V/HT\

Esihenkilön tehtävänä on ylläpitää oppivaa yhteisöä arvokeskustelun avulla. Varhaiskasvatusyksiköissä järjestetään pedagogisia työpajoja säännöllisesti henkilöstön oman ammatillisen osaamisen tukemiseksi. Näissä tapaamisissa henkilöstöllä on mahdollisuus jakaa omaa osaamistaan, ajatuksiaan ja kehittää omia toimintatapojaan. Kehityskeskustelujen avulla esihenkilö ohjaa henkilöstöä ja tiimiä ottamaan ja antamaan palautetta kunniottavassa vuorovaikutuksessa yhteisön jäsenille. Esihenkilö tarjoaa rakenteita ja työkaluja henkilöstön oman osaamisen arviointiin ja toiminnan kehittämiseen.

Oppimisen, oivalluksen ja leikin ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

V/HT\

Lapsia kannustetaan ja tuetaan leikkimään erilaisissa pienryhmissä. Pienryhmätoiminnan tavoitteena on lapsen perusturvallisuuden, tunne-elämän ja vuorovaikutustaitojen tukeminen. Pienryhmätyöskentelyllä myös arat lapset saavat mahdollisuuden osallistua ja tuntea osallisuutta. Pienryhmät voivat olla pysyviä tai vaihtuvia. Ryhmät voidaan muodostaa esimerkiksi kehitystaitojen, lapsen mielenkiinnon kohteiden, iän- tai kaverisuhteiden mukaan tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Henkilöstö auttaa lasta liittymään osaksi pienryhmää ja sen kautta myöhemmin myös osaksi suurempaa ryhmää. Pienryhmätyöskentely tarjoaa henkilöstölle mahdollisuuden keskittyä lapseen yksilöllisemmin kuin isossa ryhmässä, silloin esimerkiksi havainnointia ja dokumentointia on mahdollista

*tehdä pitkäjänteisemmin ja keskittyneemmin. **Henkilöstön tehtävänä** on luoda lapsiryhmälle oppimisympäristö, missä on mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Hän ruokkii lasten leikkiä uusilla ideoilla, välineillä sekä osallistuu lasten leikkeihin.*

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennakko-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

V/HT

Lapselle osallisuus tarkoittaa oppimista, sitoutumista, turvaa ja kiintymistä yhteisöönsä. Lapsi ei voi kokea osallisuutta ilman turvallisuuden tunnetta. Henkilöstö ohjaa ja arvioi ryhmäprosessia ja rakentaa yhteisöllisyyttä pienryhmätoiminnan avulla, missä lapset voivat opetella yhdessäoloa ja yhdessä tekemistä. He auttavat lasta ystävyysuhteiden muodostamisessa. Lapselle on tärkeää olla hyväksytty ja arvostettu yhteisön jäsen ja lapsella on oltava mahdollisuus tulla kuulluksi jokapäiväisissä leikeissään ja askareissaan. Osallisuus on lapsen oikeus ja se vaikuttaa hänen hyvinvointiinsa. Osallisuus on yhdessä elämistä, jossa henkilöstö luo turvan ja tyydyttää lapsen tarpeita.

Lapsi on aktiivinen toimija. Esiopetuksessa lapsi opettelee, kokee, toimii ja osallistuu. Oppimista tukee vuorovaikutuksellinen toiminta saman ikäisten lasten kanssa. Lapsen tulee saada kokeilla, erehtyä ja oivaltaa omassa tahdissaan. Lapsia kannustetaan sinnikkyyteen pedagogisin keinoin. Tiimin luoma selkeä päivärytmi ja toistot luovat lapsille turvallisuuden tunteen, joka on oppimisen edellytys. Lapsen koko päivä pohditaan pedagogisesta näkökulmasta. Tiimin toimintaa havainnoidaan, arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti.

Henkilöstö käyttää lapsen kiinnostuksen kohteita toiminnan lähtökohtana. Tavoitteena on luoda lapselle positiivinen käsitys itsestään oppijana ja tukea häntä oppimaan oppimisessa. Henkilöstö sanoittaa lapsen oppimista ja tekee sitä näkyväksi dokumentoinnin keinoin. Välitön, kohdennettu positiivinen palaute onnistumisista auttaa lasta ymmärtämään omaa oppimistaan ja motivoi lasta oppijana. Henkilöstön tehtävänä on turvata lapselle oppimisen ja kasvun rauha. Henkilöstön tehtävänä on ymmärtää vuorovaikutuksen merkitys lapsen oppimisessa. Henkilöstö auttaa lasta ryhmäytymään ja tukee kaverisuhteiden syntymisessä. Henkilöstö suunnittelee toimintaa niin, että lapsi on aktiivinen toimija ja oppija. Henkilöstö ohjaa toimintaa itse osallistumalla toimintaan.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi.

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien kasvatuksen tulee olla tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kaikille. Tästä syystä on tärkeää opettaa lapsille niiden vaatimia tietoja, taitoja

ja asenteita. Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisessa kasvatuksessa lapsi harjoittelee kansalaistaitoja, tulee tietoiseksi omasta kulttuuristaan ja tutustuu vieraisiin kulttuureihin. Esiopetuksessa käsitellään erilaisuutta ja näin pyritään vähentämään ennakkoluuloja.

Henkilöstön tehtävänä on antaa tilaa lapsen kysymyksille ja pohdinnalle kulttuurien monimuotoisuudesta. Henkilöstö auttaa lasta ymmärtämään, miten tieto rakentuu eri kulttuurisista lähtökohdista käsin, esimerkiksi perheen määritelmä voi olla hyvin erilainen eri kulttuureissa. Henkilöstön tehtävänä on tutustua lapsiryhmänsä lasten kulttuureihin ja tukea lapsen oman kulttuurin tuntemusta. Henkilöstö huomioi lasten kieli- ja kulttuuritaustat kasvatusta ja opetusta suunniteltaessa. Huoltajat vaikuttavat ja osallistuvat lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Esiopetuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan kävelyä ja pyöräilyä oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

V/HT

Vihtiläisten lasten hyvinvointia tuetaan mahdollistamalla liikkuminen varhaiskasvatuksen liikuntasuosittelun mukaisesti. Liikkumisessa hyödynnetään Vihdin monipuolinen liikuntaympäristö sekä luonnon tarjoamat mahdollisuudet. Henkilöstön tehtävänä on huomioida oppimisympäristöä rakennettaessa, että se mahdollistaa ja houkuttelee lapsen liikkumaan monipuolisia välineitä käyttäen. Lapselle tarjotaan päivän aikana mahdollisuus itsenäiseen liikkumiseen sekä ohjattuihin liikuntatuokioihin ja -leikkeihin. Vihdin varhaiskasvatuksen liikunnan vuosikello on luettavissa Vihdin kunnan intrassa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja ohjaaminen vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien

kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

V/HT\

Kiusaamisen ehkäisy on vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan ja lapsen vuorovaikutustaitojen vahvistamista. Kiusaamisen ehkäisy perustuu henkilöstön toimintatapojen ja asenteiden tarkistamiseen. Henkilöstö voi vaikuttaa omalla toiminnallaan ilmiön olemassaoloon. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista ehkäisevän työn tulee painottua lasten havainnoimiseen. **Henkilöstön tehtävänä** on seurata ryhmän vuorovaikutussuhteita sekä auttaa lasta saamaan myönteisiä vuorovaikutuksen kokemuksia. Jos lapsiryhmä on levoton ja riitaisa, henkilöstön on arvioitava omaa ja tiimin toimintaa: onko ryhmä turvallinen, onko pienryhmiä ohjattu riittävästi, ovatko lapset joutuneet toimimaan ilman henkilöstön kannattelevaa läsnäoloa.

On tärkeää opettaa lapselle kykyä asettua toisen ihmisen asemaan, kykyä empatiaan ja opettaa yhteisen vastuun kantamista muiden hyvinvoinnista. Henkilöstön tehtävä on olla empaattinen ohjatessaan lapsia. Lapsi omaksuu sääntöjä ja tapoja ottamalla mallia henkilöstön käyttäytymisestä ja esimerkiksi. Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus vaikuttaa siihen, miten lapsi oppii ihmisten välistä kunnioitusta. Kiusaaminen on aina koko lasta ympäröivän verkoston yhteinen asia ja huoltajilla on tärkeä rooli kiusaamisen ehkäisyssä. Onnistunut kiusaamisen ehkäisy edellyttää kasvatusyhteistyötä ja yhteisiä arvoja huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön välillä. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen keinoja tarkennetaan jokaisen yksikön toimintasuunnitelmassa. **Vihdissä toteutetaan esiopetuksessa kuntatasoista opiskeluhoitosuunnitelmaa, jossa luotiin kuntatasoiset kiusaamisen ehkäisemisen ja puuttumisen mallit varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen sekä Vihdin kouluihin keväällä 2022.**

Päiväkodin johtajan tehtävänä on perehdyttää henkilöstö turvallisuuteen liittyviin asiakirjoihin ja päivittää niitä säännöllisesti. Säännöllisten konkreettisten harjoitusten järjestäminen yksiköissä on päiväkodin johtajan vastuulla.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoa tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävä elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

V/HT\

Esiopetusikäisillä lapsilla **kestävä kehitys** tarkoittaa konkreettisia asioita, kuten kave-reista huolehtimista, lähiympäristön tutkimista ja kestävien arkikäytäntöjen oppimista. Kestävää kehitystä lähestytään sosiaalisesta, ekologisesta, taloudellisesta ja kulttuuri-sesta näkökulmasta. Kestävän kehityksen kasvatusta on elinikäistä oppimista ja kasva-mista ja lapselle annetaan vaikuttamisen mahdollisuus joka päivä. Esiopetuksen arki py-ritään järjestämään siten, että ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän ja lapset pääsevät osallistumaan kestävä kehityksen työn toteuttamiseen. Henkilöstöltä tämä vaatii kestävä kehityksen huomioon ottamista arjen valinnoissa ja työssä sekä jatkuvaa valintojen auki puhumista myös lapsille, jotta ymmärrys asian tärkeydestä vahvistuu ja painuu lasten mieliin.

Vihdin varhaiskasvatustaloksissa luontokasvatusta, kestävä kehityksen osa-alueena, on nostettu vahvasti esiin. Luontokasvatusta tavoitteena on herättää lapsissa kiinnostus luontoa ja luonnossa liikkumista kohtaan sekä tekemään havaintoja luonnosta. Metsä- ja luontoretkillä lapsia opetetaan kunnioittamaan luontoa ja heitä ohjataan huolehtimaan ympäristön siisteydestä. Lasten kanssa tehdään havaintoja ja tutkitaan ympäristöä eri vuodenaikoina.

Varhaiskasvatustaloksissa yhdessä sovitut näkemykset kestävä kehityksen arvoista, päämääristä ja toimintatavoista muodostavat kestävä kehityksen periaatteet, joita kuva-taan tarkemmin jokaisen yksikön toimintasuunnitelmassa.

Päiväkodin johtajan tehtävänä on huomioida kestävä kehitys sosiaalisesta, ekologi-sesta, taloudellisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta johtaessaan yksikön toimintaa.

3.2 Oppimisympäristöt

Esiopetuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvalli-nen sekä esteetön oppimisympäristö⁵⁸. Oppimisympäristön käsite on laaja, sillä oppimista voi tapahtua kaikkialla, erilaisissa olosuhteissa ja vuorovaikutustilanteissa. Oppimisympäristön kä-site sisältää muun muassa fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kognitiivisen ulottuvuuden. Op-pimisympäristöillä tarkoitetaan muun muassa tiloja, paikkoja, yhteisöjä, toimintatapoja, käytän-töjä, teknologiaa ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta.

58 Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

Kaksivuotisessa esiopetuksessa oppimisympäristöjä kehitetään siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Laadukkaat oppimisympäristöt ruokkivat kokeilun ja oppimisen halua ja luovat mahdollisuuksia yhdessä toimimiselle. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon fyysisiä oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä. Lähiluontoa ja luontoympäristöjä käytetään säännöllisesti eri oppimisenalueiden oppimisympäristöinä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Esiopetuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa kaksivuotisessa esiopetuksessa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat inklusiivisuutta, yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa vallalla olevien stereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös esiopetuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Kaksivuotisessa esiopetuksessa kokeillaan ja kehitetään tieto- ja viestintäteknologian pedagogista käyttöä. Monet digitaaliset ohjelmat tarjoavat lapsille muun muassa kiinnostavia mahdollisuuksia havainnointiin, uusien taitojen kokeiluun ja välittömään palautteeseen. Digitaalisten välineiden käyttö avaa lapsille mahdollisuuksia laajentaa vuorovaikutusta, tehdä yhteistyötä

sekä tutustua uusiin asioihin, ihmisiin ja kulttuureihin. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään kokeilukunnan määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Oppimisympäristöjä muuttamalla ja rikastamalla lapsille tarjotaan uusia oppimisen mahdollisuuksia kaksivuotisen esiopetuksen aikana. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

V/HT\

Yksiköiden tiloja ja lähiympäristöjä hyödynnetään Vihdissä monipuolisesti esiopetuksen oppimisympäristöinä. Kaikki tilat tulee olla päivittäin käytössä. Oppimisympäristöä kehitetään niin, että ne edistävät lapsen osallisuutta, vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä sekä tukevat leikin kehitystä. Oppimisympäristöä rakentaessa henkilöstön on pohdittava omaa esteettistä näkemystään ja kaaoksen sietokykyään. Fyysisen oppimisympäristön toimivuutta arvioidaan jatkuvasti havainnoiden.

*Psyykkinen oppimisympäristö muodostuu esiopetuksessa vallitsevasta ilmapiiristä. Rauhallinen ja kiireetön tunnelma luo lapselle turvallisuutta ja hyvinvointia. Kun lapsi kokee esiopetuksen ilmapiirin myönteiseksi ja kannustavaksi, hän tuntee kuuluvansa yhteisöön. **Henkilöstön tehtävänä** on olla aidosti läsnä ja vuorovaikutuksessa. Hän tutkii ja arvioi oman toimintansa vaikutusta lapsiryhmään. Havainnoimalla lapsiryhmää henkilöstö voi auttaa lasta rakentamaan sosiaalista ympäristöään ja tukemaan lapsen vuorovaikutustaitoja. Psyykkistä oppimisympäristöä arvioidaan yksiköiden tiimipalaverissa ja pedagogisissa työryhmissä sekä lasten huoltajien kanssa kahdenkeskisissä kohtaamisissa.*

Sosiaalinen oppimisympäristö koostuu vuorovaikutussuhteista lasten, henkilöstön ja huoltajien välillä. Henkilöstön vastuulla on huolehtia vuorovaikutussuhteiden toimivuudesta ja heidän tehtävänä on toimia mallina vuorovaikutustilanteissa. Pienryhmätoiminta on pedagoginen valinta, jonka avulla henkilöstö vahvistaa ja syventää ryhmänsä vuorovaikutusta. Pienryhmässä lapsen on helppo solmia vertaissuhteita, suunnitella omaa tekemistään ja omia valintojaan. Ryhmäprosessin ohjaaminen on henkilöstön tehtävä. Tämä vaatii henkilöstöltä sensitiivisyyttä ja aktiivista läsnäoloa. Lasten leikki- ja vuorovaikutustaidot tulee huomioida pienryhmiä valittaessa. Pienryhmien kokoonpano ja pysyvyys voivat vaihdella. Sosiaalista oppimisympäristöä arvioidaan asiakaspalautteesta saadun tiedon ja lasten haastattelujen pohjalta.

3.3 Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteena on, että varhaiskasvatus, kaksivuotinen esiopetus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Vastuu

yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on kokeilukunnalla. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä kokeilukunnan johdolla. Kokeilukunta vastaa myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteisellä keskustelulla ja yhteistyöllä edistetään opetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun aikana yhteistyötä vahvistetaan erityisesti alkuopetuksen kanssa, jotta lapsen oppimisen polun jatkumoa turvataan ja yhdessä oppimista vahvistetaan. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä esi- merkiksi neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään.

Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan. Esiopetuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa esiopetuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee esiopetuksen tavoitteita. Muita esiopetuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi, pelastuslaitos sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla⁵⁹.

---

59 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013)

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys esiopetuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-vertainen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä. Laadukas palvelunohjaus ennen lapsen esiopetukseen hakemista on osa yhteistyötä. Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on kokeilukunnalla.

Yhteistyö esiopetuksen aikana edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kielivälikäytä. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään sekä osallistua toiminnan tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle. Erittäin tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetusavustuksista, kuljetuksista sekä oppilashuollon palveluista sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

V/H/T\

Vihdissä yhteistyö huoltajien kanssa perustuu vuorovaikutukselle, jossa on läsnä kuulemisen, kunnioittamisen, luottamuksen ja vuoropuhelun periaatteet. Kasvatusyhteistyö on huoltajien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Yhteistyössä yhdistyvät huoltajien oman lapsensa tuntemus ja työntekijän asiantuntemus. Sen tavoitteena on hyvässä yhteistyössä huoltajien kanssa edistää välittämisen, keskinäisen huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen kulttuuria.

Kasvatusyhteistyön periaatteet ovat läsnä arjen kaikissa vuorovaikutustilanteissa. Kuulemisen periaate sisältää aidon kiinnostuksen toista kohtaan ja kuulijalla tulee olla uskallus

viestin vastaanottamiseen. Kunnioitukseen kuuluvat arvostava asenne, toisen hyväksyminen ehdoitta sekä erilaisuuden hyväksyminen. Luottamus syntyy kohtaamisessa ja kuulemisessa. Kuuleminen edellyttää vuoropuhelua, jossa voi kokea samanarvoisuutta ja se antaa tilaa tuoda ajatukset ja tunteet näkyviksi.

Henkilöstön vastuulla on luoda edellytykset tasavertaiselle yhteistyölle ja huolehtia siitä, että yhteistyö on luonteva osa kunkin lapsen esiopetusta. Kasvatusyhteistyössä huomioidaan lapsen ja huoltajan osallisuus ja mahdollisuus vaikuttaa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman sisältöön ja arkeen.

***Henkilöstön tehtävänä** on lapsen haku ja tuonti tilanteissa kuvailla huoltajalle lapsen päivän tapahtumia siten, että huoltaja pääsee niistä osalliseksi. Näissä tilanteissa henkilöstön tulee tietoisesti miettiä, mitä hän lapsen päivästä kertoo sekä hoivan ja huolenpidon että pedagogiikan näkökulmasta. Mitä lapsi on tehnyt? Miksi? Miten?*

Toimintakauden alkaessa järjestetään vanhempainilta, jossa kerrotaan esiopetuksen erityispiirteistä ja merkityksestä sekä kussakin yksikössä toteutettavista ratkaisuista. Huoltajien kanssa käydään lapsikohtaiset esiopetuskeskustelut vähintään kaksi kertaa vuodessa, syksyllä lokakuun loppuun mennessä ja keväällä helmikuun loppuun mennessä. Keskustelujen pohjalta laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Erityisen tuen piirissä olevalla lapsella esiopetussuunnitelman korvaa HOJKS eli henkilökohmainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa kehitetään siirtymäkäytäntöjä ja siirtymiin liittyvää ammatillista yhteistyötä suunnitelmallisesti.

On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta, esiopetusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Kokeilukunta luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta kaksivuotiseen esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Kokeilun aikana kehitetään erityisesti yhteistyötä alkuopetuksen kanssa. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶⁰. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymä- vaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

---

60 Perusopetuslaki 40–41 § (642/2010)

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan kaksivuotiseen esiopetukseen ja kouluun siirtäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perus- opetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

V/HT\

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen siirtymävaiheen yhteistyö

Lapsen siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tapahtuu varhaiskasvatuksen opettajan ja opettajan kesken keskustellen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödyntäen. Aloitteen siirtokeskusteluun tekee varhaiskasvatuksen opettaja. Siirtokeskustelussa voi olla mukana huoltaja ja tarvittaessa muita asiantuntijoita. Varhaiskasvatussuunnitelman siirtämiseen tarvitaan huoltajan lupa. Olennaista on, että lapsen oppimisen ja kasvun historia tulee näkyväksi.

Esi- ja alkuopetuksen siirtymävaiheen yhteistyö

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyö rakentuu lapsesta esiopetusvuoden aikana saatuihin kokemuksiin ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tai HOJKS:n tietoihin. Vihdissä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja HOJKS kirjataan Wilmaan.

Tärkein esi- ja alkuopetuksen yhteistyön tavoite on tehdä lapsen oppimisen polku mahdollisimman eheäksi. Opettajan tehtävänä on antaa luokanopettajalle kaikki opetuksen järjestämisen kannalta tarvittava tieto lapsesta oppijana ja hänen tuen tarpeistaan. Näin luokanopettaja voi suunnitella omaa opetustyötään saamiensa tietojen pohjalta ja lapsen oppimisen polku muodostuu lapsen tarpeita vastaavaksi. Opinpolkua vahvistaa myös se, että esiopetuksessa hyväksi havaittuja toimintatapoja siirretään kouluun.

Vihdin kunnan sisällä kokoontuu Eskarista Ekalle -yhteistyötiimi, johon osallistuvat erityisopetuksen asiantuntija, koulun erityisopettajat sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Tiimi kokoontuu vuosittain syyskuussa tarkastelemaan ja kehittämään prosessia sekä marraskuussa käymään alustavasti läpi tuen oppilaiden alustavat tiedot. Maaliskuussa käydään tiedonsiirrot, joihin osallistuvat koulun erityisopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, opettaja sekä mahdollisuuksien mukaan päiväkodin johtaja.

Rehtori käynnistää kouluun siirtymisprosessin päiväkodinjohtajan kanssa. Esiopetuksesta siirrytään oppilaaksiottoalueiden mukaisiin kouluihin, ruotsinkielisestä esiopetuksesta siirrytään Nummela skolaniin. Hän nimeää työryhmän, joka järjestää maaliskuussa tutustumiskäynnin koululta esiopetusryhmään. Työryhmään voi kuulua luokanopettajia, erityisopettajia, kuraattori ja tarvittaessa muita asiantuntijoita. Huhtikuussa alkaa kuusi askelta kouluun, jonka osana toukokuussa esioppilaat tutustuvat kouluun ja pidetään vanhempainillat. Elokuussa käydään yksilöllisiä tiedonsiirtoja ja siirtopalaverit, joissa lapsen opettaja ja luokanopettaja tapaavat ja siirretään lapsikohtaiset opetuksen kannalta oleelliset tiedot päiväkodista koululle. Tähän tapaamiseen osallistuu lähtökohtaisesti myös erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä tarvittaessa kuraattori ja muita asiantuntijoita. Tarvittaessa tietoja voidaan siirtää myös jo keväällä, jos se on mahdollista.

Lapsen tutustuminen koulutyöhön

Kouluun tutustumisprosessi on hyvä aloittaa mahdollisimman varhain esiopetusvuoden aikana. Maalis- huhtikuussa opettaja ottaa yhteyttä lähikoulun ensimmäisen luokan opettajaan ja sopii esioppilaiden kouluvierailusta. Vierailun tavoitteena on tutustua koulukennukseen, ympäristöön ja koulun arkitoimintaan; siihen, minkälaista koulussa työskentely on. Esioppilaat tutustuvat koulutyöhön esimerkiksi luokanopettajan antamalla pienellä tehtävällä. Yhteisiä tapahtumia voidaan järjestää pitkin toimintakautta.

Kuusi askelta kouluun

Vihdin esiopetuksessa on käytössä Kuusi askelta kouluun –toimintamalli, joka on kehitetty auttamaan esiopetusikäisten lasten perheiden orientoitumista koululaisen perheen arkeen. Malli on kehitetty Yhdessä olemme enemmän – LAPE Uusimaa -hankkeessa. Tavoitteina on pienen koululaisen ja hänen perheensä tukeminen koulun alkaessa, yhteisöllisyyden vahvistaminen ja koululaistaitojen edistäminen. Kuusi askelta kouluun -projektin sisällön suunnittelu ja materiaalin kokoaminen alkaa yhteistyössä huoltajien kanssa, henkilöstö suunnittelee tarkemmin teemat ja niihin liittyvät toiminnot kuudelle viikolle. Toiminnan käynnistyessä huoltajien kanssa käydään päivittäisiä keskusteluja, jotka liittyvät kyseisen viikon teemaan. Teemat alkavat tutuista päiväkotia, lapsia ja huoltajia koskettavista aiheista ja etenevät lähemmäs koululaisarkea. Teemat kestävät kerrallaan viikon ajan ja jokainen teema sisältää tehtävän sekä lapselle että huoltajalle. ”Läksy” on väline, jolla lapsi oppii yhdistämään koti- ja kouluarjen toisiinsa ja näin turvallisuuden tunne lisääntyy.

Lisätietoa aiheesta Kuusi askelta kouluun-linkistä:

[Hyvinvoiva lapsi oppii ja kasvaa - varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos hyvinvoinnin tukena](#)

Koulu järjestää tutustumispäivän lapsille ja huoltajille toukokuussa. Tuleva luokanopettaja ja/tai erityisopettaja vierailee esiopetusryhmässä tutustumassa lasten työskentelyyn mahdollisuuksien mukaan kevään aikana. Syyskuussa opettaja vierailee 1.-luokassa katsoomassa, miten kouluvuosi on alkanut. Käynnin aikana luokanopettaja ja opettaja käyvät keskustelua siirtymävaiheen asioista ja lasten koulunkäynnin alkutunnelmista.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman siirto

Esiopetuksen päättyessä opettaja varmistaa, että esiopetusvuoden aikana huoltajan ja mahdollisesti lapsen kanssa käydyt keskustelut on kirjattu Wilmaan. Wilma sulkeutuu esiopetuksen osalta esiopetuksen päättyessä, jonka jälkeen lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on Wilmassa luokanopettajan luettavissa. Rehtori vastaa ensimmäisen luokan opettajan perehdyttämisestä siirtokäytänteisiin. Opetuksen järjestämisen kannalta tarpeellisten tietojen siirtämiseen ei tarvita erillistä lupaa huoltajalta.

Mikäli lapsi siirtyy kouluun muuhun kuntaan, esiopetuksen oppimissuunnitelmasta luovutetaan tulostettu kopio huoltajalle uuteen kouluun vietäväksi. Alkuperäinen dokumentti arkistoidaan.

Pedagogiset asiakirjat ja niihin liittyvät käytänteet

Pedagogisten asiakirjojen laatiminen ja siirto kuvataan kappaleessa 5 ja 5.7

4. OPETUKSEN TAVOITTEET JA PEDAGOGINEN TOTEUTAMINEN KAKSIVUOTISESSA ESIOPETUKSESSA

Esiopetuksen pedagogisena tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä heidän laaja-alaista osaamistaan. Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet ja näissä perusteissa opetukselle asetetut tavoitteet. Monipuolisiin työtapoihin, pedagogiseen dokumentointiin, opetuksen arviointiin ja oppimisen alueisiin liittyvät tavoitteet ovat opetuksen tavoitteita. Lisäksi esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut kaksivuotisen esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille ja lasten laaja-alaisen osaamisen edistämislle asetetut tavoitteet.

Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa, jossa lasten oppimisen mahdollisuuksista ja hyvinvoinnista pidetään huolta koko päivän ajan. Esiopetuksen opettajalla on vastuu esiopetuksen suunnittelusta, toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä paikallisen kokeiluopetussuunnitelman mukaisesti. On tärkeää, että esiopetuksen koko henkilöstö tuntee opetussuunnitelman tavoitteet ja toimii yhdessä niiden saavuttamiseksi.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvien lasten ikäero vaihtelee alle viisivuotiasta seitsemänvuotiaisiin. Lasten ikäerot sekä henkilökohtaisen kehittymisen erot otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. Lisäksi otetaan huomioon se, että lasten kokemusten kesto varhaiskasvatukselle tyypillisestä oppimisesta ja toiminnasta vaihtelevat. Lasten mielenkiinnon kohteet, osaaminen ja kehittyvät taidot sekä tarve tarjota kullekin lapselle sopivasti haasteita ovat opetuksen suunnittelun lähtökohtia. Eri ikäiset lapset voivat osallistua kokeiluun yhteisissä ryhmissä.

Useimmat kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvista lapsista saavat esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatusta. Jotta lasten päivät olisivat pedagogisesti laadukkaita ja eheitä, on tärkeää, että esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö sopivat arjen käytännöistä sekä suunnittelevat ja arvioivat toimintaa yhdessä.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa kaksivuotisen esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.6) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Ne ovat osa vähitellen kehittyviä oppimisen taitoja, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtava-

poja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Leikkiin perustuvat sekä kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Esiopetuksessa olevien lasten työskentelytaidot ovat kuitenkin vasta kehittymässä, joten opettaja vastaa siitä, että lapset saavat kokemuksia ja ohjausta eri tiedon ja taidon aloille sopivista työtavoista. Leikkiä, havainnointia, tutkimista ja fyysistä aktiivisuutta sisältävät työtavat ovat keskeisiä. Erilaiset työtavat tuovat myös vaihtelua lasten päiviin ja viikkoihin. Muun muassa riehakkaan leikin jälkeen lapset tarvitsevat mahdollisuuksia rauhoittua ja keskittyä työskentelemään jollain muulla tavalla.

Leikki on lapsille ominainen tapa toimia ja hahmottaa maailmaa. Erilaiset leikit edistävät lasten kehitystä, hyvinvointia ja tarjoavat lapsille monipuolisia mahdollisuuksia keksiä, harjoitella ja opetella uusia asioita. Leikkien mielikuvitusmaailmojen rakentaminen, erilaisten roolien ottaminen ja esimerkiksi sääntöjen määrittelemine tekevät leikeistä tärkeitä oppimisympäristöjä lapsille. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeinen työtapa esiopetuksessa.

Opettajan ja muun henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, osallistua, ohjata ja rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti. On tärkeää huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä. Lapsia kannustetaan tekemään leikeissä aloitteita ja ohjataan ottamaan toiset huomioon. Lasten leikkitaitojen kehittymistä tuetaan. Lasten omaehtoisten leikkien lisäksi yhdessä rakennetut pitkäkestoiset leikit luovat hyvän mahdollisuuden toteuttaa erilaisia oppimiskokonaisuuksia. Leikin juonen kehittälyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa voidaan luontevasti yhdistää erilaisia työtapoja, kuten draamaa, liikuntaleikkejä sekä leikillistä lukemista ja kirjoittamista. Leikin aiheet voivat vaihdella lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan vakavista teemoista hassutteluun ja ajankohtaisiin aiheisiin.

Leikin ohella tutkiva oppiminen on keskeinen työtapa kaksivuotisessa esiopetuksessa. Yhteisen tutkimisen kohteeksi pyritään valitsemaan ilmiö, joka nousee esille lasten leikeistä, keskustelusta tai kysymyksistä. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, päättelmiä sekä keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin ja kokeilemaan niitä. Tutkivaan toimintaan ja oppimiseen kuuluu havainnointia, kysymysten muotoilua, tiedon hankintaa, kokeilua, päättelyä, ratkaisujen keksimistä sekä dokumentointia ja tulosten esittämistä. Dokumentit ja tulosten esittäminen tuovat näkyväksi lasten ajattelua ja tiedon kehittymistä sekä vahvistavat lasten osallisuuden kokemusta.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Digitaalisten välineiden ja ohjelmien suunnitelmallinen hyödyntäminen rikastaa oppimista ja leikkiä. Monipuolisia tarjoumia sisältävät oppimisympäristöt luovat tilaisuuksia eriyttää lasten oppimista, sitoutua pitkäkestoiseen leikkiin ja kerrata opeteltua. Onnistumisen kokemuksilla ja työtapoihin liittyvällä kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta. Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

V/HTA\

Vihdissä esiopetuksessa valitaan sellaisia työskentelytapoja, joiden avulla lapsen on mahdollista opetella, kokea, osallistua, liikkua, tutkia ja ilmaista itseään vuorovaikutuksessa. Leikki ja tutkiva oppiminen toimivat lapsilähtöisinä ja oppimista vahvistavina työskentelytapoina.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen osa kaksivuotisen esiopetuksen suunnittelua, toteuttamista sekä toiminnan arvioimista ja kehittämistä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnoinnin, dokumenttien kokoamisen ja näiden tulkinnan avulla tarkastellaan ja arvioidaan pedagogista toimintaa. Dokumentit voivat olla muistiinpanoja, valokuvia, lasten töitä tai vaikkapa videoita yhteisestä tekemisestä. Dokumentoinnin tavoitteena on tuottaa tietoa esiopetusryhmän toiminnasta sekä kunkin lapsen kehittymisestä ja oppimisesta sekä ajattelusta ja mielenkiinnon kohteista. Dokumenttien avulla opettaja voi tehdä kunkin lapsen oppimista ja kehittymistä näkyväksi ja samalla motivoida lasta oppimaan. Pedagoginen dokumentointi on osa opettajan ja muun henkilöstön työtä ja osa dokumentoinnista voi olla vain henkilöstön ammatilliseen käyttöön tarkoitettua. Lapset osallistuvat dokumentointiin taitojensa mukaan ja heitä ohjataan kokemaan dokumentteja itselleen merkityksellisistä asioista. Esiopetusryhmän yhdessä valitsemien ja lasten henkilökohtaisesti valitsemien dokumenttien avulla voidaan havainnollisesti kertoa esiopetuksen toiminnasta huoltajille. Näin myös huoltajat pääsevät osallistumaan toiminnan arviointiin, ideointiin ja kehittämiseen.

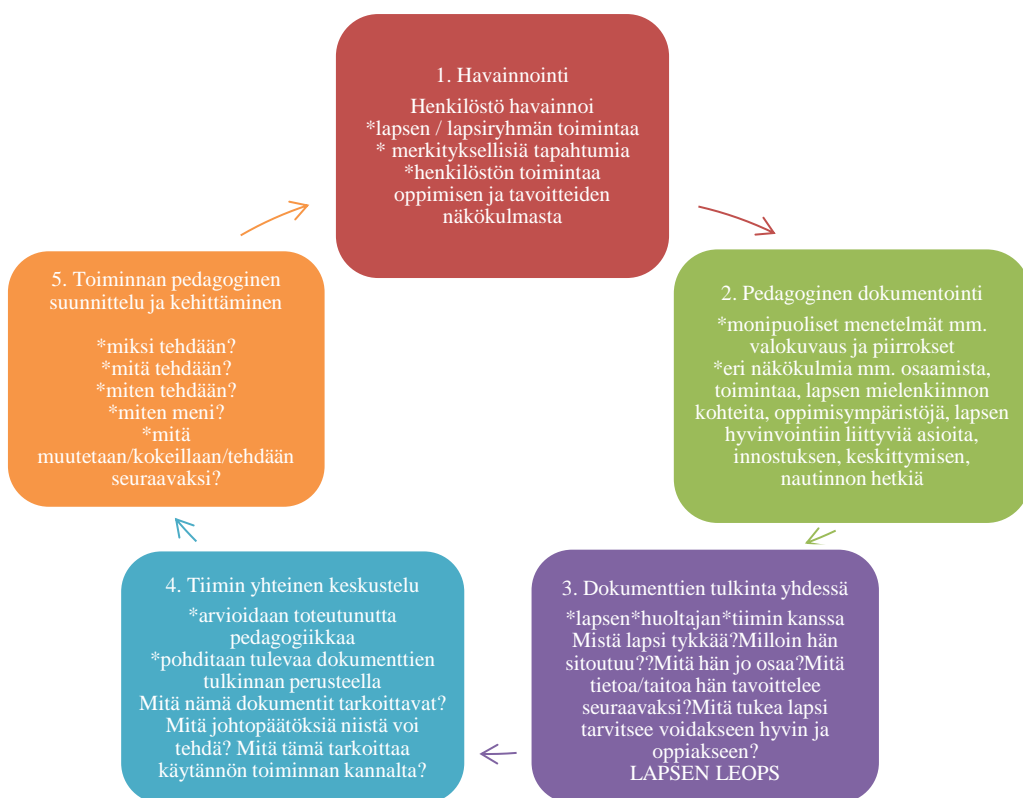
Suunnitelmallisen dokumentoinnin avulla opettaja ja muu henkilöstö oppivat tuntemaan yksittäisiä lapsia, ymmärtämään heidän vuorovaikutussuhteitaan sekä lapsiryhmän ja henkilöstön vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on auttaa toteuttamaan esiopetusta lapsilähtöisesti. Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapsen kasvun ja oppimisen tuen (luku 5) sekä oppilashuollon (luku 6) toteuttamisessa. Lapsen oppimissuunnitelma, tehostetun tuen oppimissuunnitelma sekä erityisen tuen piirissä olevien lasten henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ovat osa esiopetuksen pedagogista dokumentointia. Dokumentoinnin avulla saatua tietoa käytetään toimintakulttuurin, oppimisympäristöjen, työtapojen ja arvioinnin käytäntöjen jatkuvassa kehittämisessä esiopetuksen tavoitteiden mukaiseksi.

V/HTA

Henkilöstön tehtävänä on havainnoinnin, pedagogisen dokumentoinnin ja arvioinnin avulla valita lapsen oppimista edistäviä työskentelytapoja. Pedagogisen dokumentoinnin tulee olla suunnitelmallista ja jatkuvaa. Projektityöskentely mahdollistaa laaja-alaisen osaamisen ja oppimiskokonaisuuksien toteutumisen lasten mielenkiinnonkohteista lähtien.

Vihdin esiopetuksessa pedagoginen dokumentointi tapahtuu lapsiryhmän arjessa muun muassa valokuvaamalla arjen tilanteita. Lapsen piirrokset voivat myös toimia pedagogisen dokumentoinnin välineenä. Yksittäinen valokuva tai piirros muuttuu pedagogiseksi dokumentiksi, kun sitä tulkitaan yhdessä lapsen tai huoltajan kanssa lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoituksena on muuttaa henkilöstön toimintaa tai muovata esiopetuksen toimintaympäristöä. Pedagogisen dokumentoinnin kautta lapsi pääsee osalliseksi oman esiopetuksen oppimissuunnitelmansa laadintaan. Kuviossa on kuvattuna pedagogisen dokumentoinnin prosessi.

Kuvio. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi.

4.3 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta⁶¹. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁶². Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Näitä tietoja voivat antaa lapsen huoltaja, aieman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. On tärkeää, että opettaja saa myös tietoa lapsen mahdollisesta tuesta ja tuen tarpeista esiopetusta edeltävästä varhaiskasvatuksesta. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista oppimissuunnitelmaa. Suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa otetaan huomioon, että opetussuunnitelman tavoitteet ovat opetukselle asetettuja tavoitteita, eikä esiopetuksessa ole yleisiä lapsille asetettuja osaamistavoitteita.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö seuraavat kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seuraamisen kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁶³. Seuraaminen perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja kertomat kokemukset ovat osa havainnointia ja dokumentointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat arvokkaita. Kootun seurantatiedon ja sen perustalta tehtyjen arviointi- päätelmien pohjalta opettaja kehittää opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan⁶⁴.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁶⁵. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisen toiminnan onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

61 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

62 Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

63 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

64 Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

65 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat perusopetuksen opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapsikohtaista oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Kokeilukunta vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta (tarkemmin luvussa 3.3). Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa molempien lukuvuosien päätteeksi kaksivuotisen esiopetuksen osallistumistodistus⁶⁶. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, kokeilukunnan, koulun/päiväkodin ja lapsen nimet sekä lapsen henkilötunnus ja todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 5.1.2021 hyväksymien kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

V/HT\

Arviointi oppimisen ja opetuksen tukena

Esiopetussuunnitelman perusteet edellyttävät kuntia arvioimaan esiopetuksen toimintaa järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötasolla. Vihdin kunnan varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa on toimivat laadunhallinnan ja arvioinnin rakenteet. Vihdin kunnan varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa seurataan ja arvioidaan säännöllisesti ja systemaattisesti esiopetusta ja esiopetussuunnitelmaa ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa.

Esiopetuksessa kehitetään jatkuvasti toimintaa, toimintatapoja ja oppimisympäristöjä lasten tarpeita vastaaviksi. Arvioinnin tarkoitus on kehittää toimintaa suhteessa sille asetettuihin tavoitteisiin. Arviointi edellyttää, että toiminnasta kerätään järjestelmällisesti tietoa. Pedagoginen dokumentointi on keskeinen työmenetelmä toiminnan jatkuvalla kehittämiselle. Pedagogisen dokumentoinnin pohjalta tapahtuvan arvioinnin perusteella suunnitellaan lapsilähtöistä toimintaa.

LEOPS-/HOJKS -keskustelut ovat tärkeä osa esiopetuksen henkilöstön, lapsen ja huoltajien yhteistä arviointia. Lapsen oppimissuunnitelma sisältää lapsen puheenvuoron ja itsearviointin, sekä huoltajien puheenvuoron. Esiopettaja huomioi huoltajien kertoman arvioinnin ja palautteen pedagogisesti osana lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

⁶⁶ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

Toiminnan suunnittelussa hyödynnetään kootusti lapsikohtaisten suunnitelmien tavoitteita ja teemoja sekä ryhmästä pedagogisen dokumentoinnin keinoin kerättävää monipuolista arviointitietoa. Esiopetusryhmän toimintasuunnitelmaan kirjattuja mielenkiinnon kohteita ja tavoitteita lähdetään toteuttamaan yhdessä lasten kanssa arvioiden, suunnitellen ja kokeillen.

Esiopetuksen lapset täyttävät syksyllä LEOPS:n yhteydessä toleranssiympyrän varhaiskasvatuksen opettajan kanssa, jossa he arvioivat omaa osaamistaan eri osa-alueilla. Toleranssiympyrä on esitelty kohdassa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Itsearviointi toistetaan keväällä ja verrataan lapsen kanssa osaamisen kehittymistä. Henkilöstö ja lapset havainnoivat, arvioivat, suunnittelevat, kokeilevat ja kehittävät toimintaa yhdessä. Lapsille tehdään näkyväksi oman oppimisen prosessi ja yhteisöllinen oppiminen.

Vihdissä arvioinnin tasot toteutuvat seuraavasti

Vihdissä esiopetuksen laatua arvioidaan yksilötasolla, yksikkötasolla ja järjestäjä tasolla. Arviointi indikaattorit eri tasoille valikoituvat Karvin laadun indikaattoreista, eli laatumittareista varhaiskasvatuspäällikön johdolla varhaiskasvatuksen johtoryhmässä. Arvioinnista saatua tietoa käytetään esiopetuksen toiminnan ja sisällön kehittämiseen kaikilla arvioinnin tasoilla.

- *Yksilötasolla arvioidaan lapsen osallisuutta suhteessa omaan esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumista. Yhteisesti sovittuina toimintatapoina käytetään toleranssiympyrää, erilaisia kartoituksia sekä opettajan ja lapsen yhdessä tekemää arviointia lapsen omasta oppimisesta.*
- *Yksikkötasolla arvioidaan ryhmän toimintasuunnitelman ja yksikön esiopetussuunnitelman tavoitteiden toteutumista*
- *Järjestäjätasolla arvioidaan päiväkodin johtajan pedagogisen johtamisen suunnitelman ja varhaiskasvatuksen tuloskorttitavoitteiden toteutumista sekä tehdään varhaiskasvatuksen asiakkaille asiakastytyväisyyskysely, joka toinen vuosi.*

Esiopetukseen osallistunut lapsi saa Vihdin kunnan laatiman Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisen osallistumistodistuksen.

Toiminnan arviointi ja kehittäminen kokeilun aikana

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteutumista seurataan ja arvioidaan kansallisesti ja paikallisesti. Kokeilukunnan tulee osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin kokeilulainsäädännön mukaisesti ⁶⁷. Ulkopuolisen seurannan ja tutkimuksen lisäksi kokeilukuntien tulee itse arvioida kaksivuotista esiopetusta⁶⁸. Kaksivuotisen esiopetuksen järjestämisessä on kyse kansallisesti merkityksellisestä kokeilusta, joten oman toiminnan tavoitteellinen arviointi ja kehittäminen on osa kokeilua ja edellyttää suunnittelua ja johtamista heti kokeilun alusta.

Kokeilukunta vastaa siitä, millaisia toiminnan arvioinnin ja henkilöstön itsearvioinnin menetelmiä kokeilun aikana käytetään. Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa esiopetuksen toteutuneesta laadusta, kokeilun onnistumisesta ja kaksivuotiseen esiopetukseen liittyvistä kehittämisen kohteista.

⁶⁷ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 10§ 1 mom. (1046/2020)

⁶⁸ Perusopetuslaki 21§ 2 mom. (2013/1296)

4.4 Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa

Oppimisenalueet muodostuvat eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvistä, esiopetuksen kannalta oleellisista opetuksen tavoitteista. Vaikka oppimisen alueita muodostettaessa on otettu huomioon laaja-alaisen osaamisen tavoitteet, on tärkeää, että opettaja ottaa ne huomioon opetusta suunnitellessaan. Oppimisen alueiden tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita. Lasten eheän päivän ja oppimisen jatkumon varmistamiseksi on tärkeää, että koko henkilöstö tuntee oppimisen alueiden tavoitteet ja muut luvussa 4 määritellyt opetuksen tavoitteet.

Tässä luvussa kuvatut oppimisenalueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi.

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn

Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eheytetyn opetuksen periaatteiden mukaisesti opettaja yhdistelee eri oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia suunnitellessaan.

Oppimisen alueiden rinnalla toinen opetuksen suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tärkeä tekijä ovat lasten mielenkiinnon kohteet. Tietoa lasten mielenkiinnon kohteista saa muun muassa havainnoimalla lasten toimintaa sekä keskustelemalla lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Myös lasten aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on tietoa lasten kiinnostuksen aiheista. Opettaja käyttää koottua tietoa lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja lasten oppimisen yksilöllisessä tukemisessa. Lasten mielenkiinnon kohteet muuttuvat ja vaihtuvat esiopetuksen kuluessa, joten havainnointi ja yhteinen keskustelu ovat tärkeitä koko esiopetuksen ajan.

Lasten mielenkiinnon kohteiden huomioiminen on osa lapsilähtöistä esiopetusta. Kiinnostavien asioiden ja teemojen opettelu motivoi lapsia oppimaan ja iloitsemaan oppimistaan. Samalla lapset saavat kokemuksia siitä, että heidän ajatuksensa ovat tärkeitä. Opettajan tehtävä on myös ohjata lapsia kokeilemaan ja opettelemaan uusia tietoja ja taitoja oppimisen alueiden mukaisesti. Lasten kanssa tutustutaan oppimisen alueiden sisältöön ja jutellaan siitä, mitä ne tarkoittavat.

Esiopetus on eheytettyä opetusta, joka toteutetaan oppimiskokonaisuuksina. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa kehittyvien taitojensa puitteissa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa

otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

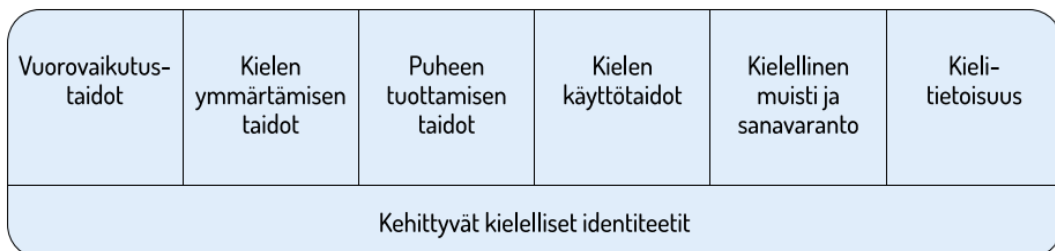
Kielten rikas maailma

Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen sekä oppimisen että tiedonhankinnan väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Kieli antaa lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevien lasten kielelliset taidot ja valmiudet vaihtelevat paljon. Opetusta eriyttämällä tarjotaan jokaiselle lapselle sopivia haasteita ja uuden oppimisen iloa. Esiopetuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin sekä tekstien tuottamiseen ja tulkitsemiseen. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.6). Lisäksi se on yhteydessä seuraaviin laaja-alaisen osaamisen alueisiin: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen. Esiopetuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan. Myönteinen palaute on tärkeää oppimisen ja motivaation kannalta.

Esiopetuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään esiopetuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia esiopetuksessa käsitellään luvussa 4.5.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Lasten kielelliset identiteetit** (kuvio 1) kehittyvät, kun heitä ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 1. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet esiopetuksessa

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa jokaisen lapsen **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä.

Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen kieli- ja tekstiympäristö. Lapsille tulee olla tarjolla monipuolista kuunneltavaa, luettavaa ja katseltavaa. Opetuksessa käytetään erilaisia tekstejä kuten lastenkirjallisuutta, lasten tietokirjoja, lehtiä, verkkotekstejä ja äänikirjoja. Lapsille luetaan ja kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaidon kehittymistä tukee se, että esiopetuksessa laajan tekstikäsitteilyksen mukaisesti puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä. Oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida ja tutkia kieltä; lukea, puhua ja kirjoittaa sekä laajentaa sanavarantoaan. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäintaitoihin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Vuorovaikutustaitoja vahvistavat lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja se, että heidän aloitteisiinsa vastataan. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan rohkaisemalla lapsia vuorovaikutukseen toisten lasten ja henkilöstön kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan kysymistä, pyytämistä, neuvottelemista ja toimimista erilaisissa tilanteissa. Opetuksessa voidaan käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä kuten draamaa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen, keskusteleminen ja erityyppisten tekstien käsittely tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa esiopetuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Puheen tuottamisen taitoja vahvistetaan ohjaamalla kertovaan puheeseen ja keskusteluun eri tilanteissa. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Opetuksessa voidaan harjoitella keskittyneitä kuuntelua ja vuoroteltua sekä intonaatiota, puheen sujuvuutta ja ymmärrettävyyttä.

Lasten **kielen käyttötaitoja** vahvistetaan tarkastelemalla kielen käyttämistä eri tilanteissa. Erilaisiin teksteihin tutustumalla tuetaan kielen käyttötaitojen kehittymistä sekä puhutun ja kirjoitetun kielen erojen havaitsemista. Lapsia ohjataan kertomaan, kuvailemaan ja selittämään sekä ilmaisemaan mielipiteensä ja eläytymään erilaisiin teksteihin.

Lasten **kielellisen muistin ja sanavarannon** kehitystä tuetaan esimerkiksi loruilla ja lauleikeilla, kielellä leikittelyllä, nimeämisellä sekä käyttämällä erilaisia kuvaavia sanoja ja uusia käsitteitä. Erilaisten tekstien lukeminen, tarinoiden kerronta ja yhteinen keskustelu luetun pohjalta auttavat lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä mikä edistää oppimismotivaatiota. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi.

Lähiympäristön eri kielten ja lapsen oman kielenkäytön havainnointi tukee **kielitietoisuuden kehittymistä**. Opettajan tehtävänä on lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Lasten huomiota suunnataan sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten äännteisiin, kirjaimiin, tavuihin ja sanoihin. Lapsia ohjataan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä. Heitä kannustetaan ilmaisemaan itseään ja tuomaan ajatteluaan näkyväksi tuottamalla omia puhuttuja, kirjoitettuja ja audiovisuaalisia tekstejä. Tekstien tuottamisessa hyödynnetään käsin kirjoittamisen lisäksi digitaalista tekstinkäsittelyä. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

V/HT\

Puheen ja kielen kehityksen tukeminen on osa päivittäistä esiopetustoimintaa. Kielenkehitystä tukeva oppimisympäristö tarjoaa lapselle mahdollisuuden havainnoida puhuttua ja kirjoitettua kieltä. Kielellisen kehityksen tukemiseksi käytetään erilaisia materiaaleja kuten kuvia, lorukortteja, riimejä, kerrontaa, sadutusta, muistipelejä, laululeikkejä ynnä muuta. Vihdissä jokaisessa lapsiryhmässä päivärytmi on kuvitettuna seinällä. Henkilöstö käyttää tunnekuvia vuorovaikutuksen ja lapsen tunnetilojen sanoittamisen tukena.

Henkilöstön tehtävänä on ohjata lapsen havaintoja, opettaa toimintatapoja sekä kuvailla ja selittää tapahtumia, käyttäen lapsen kehitystasolle ja iälle sopivaa kieltä. Lapselle tulee antaa mallia toiset huomioon ottavasta ja ystävällisestä puhetavasta, sekä lasten että henkilöstön välillä. Lapsen kasvaessa kielen tehtävä ajattelutoimintojen tukena korostuu, jolloin lapsi oppii luokittelemaan asioita käsittein ja ymmärtämään niiden välisiä suhteita. Henkilöstön avustamana ja mallintamana lapsi oppii keskustelemaan, ratkaisemaan ristiriitoja ja tuomaan leikkiin vuorovaikutteista sisältöä.

Henkilöstön tehtävänä on rohkaista jokaista lasta ilmaisemaan itseään ja kommunikoidaan omista lähtökohdistaan sekä herkistää lasta kielen etsimiselle ympäristöstään. Kyky ymmärtää tarinoita luo pohjan luetun ymmärtämisen ja oppimista tukevien ymmärtämistaitojen kehittymiselle. Henkilöstön tarjoaa lapsille erilaisia lukuhetkiä lapsia osallistaen. Näissä hetkissä lapsi saa tukea päättely- ja arviointitaitojen, tunne-elämän ja empatiakyvyn kehittymiselle. Henkilöstön tulee etsiä menetelmiä, miten kukin lapsi voi tasa-vertaisena kertoa omaa tarinaansa ja olla osallisena yhteisiin tarinoin. Monilukutaito liittyy kiinteästi oppimiseen ja kriittisen ajattelun taitoihin.

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Eri ilmaisutavoissa toteutuvat hahmottamisen, tekemisen ja tulkinnan vaiheet.

Esiopetuksessa jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus taiteellisiin elämyksiin, kokemuksiin ja omaan ilmaisuun. Ilmaisun eri muodot tuovat näkyväksi lapsen ajattelua, tunteita sekä tapaa nähdä ja kokea maailmaa. Harjoittelu tukee hyvinvointia sekä lasten keskittymiskyvyn, vuorovaikutus-, ongelmanratkaisu- ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Ilmaisun eri muotojen harjoittelu vahvistavaa lasten kuuntelemisen, tavoitteellisen toiminnan ja vertaispalautteen taitoja. Erityistä huomiota kiinnitetään pienimpien lasten ilmaisutaitojen vahvistamiseen. Samalla heidän mahdollisuutensa osallistua ja tulla kuulluksi vahvistuvat.

Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista moninaisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa. Taiteen, kulttuurin ja eri ilmaisun muotojen harjoittelu ja kokeilut edellyttävät esiopetuksen toimintakulttuurin systemaattista kehittämistä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja omakohtaista suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan monipuolisesti eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia erilaisista tavoista tehdä musiikkia yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteista.

V/HT\

Musiikkikasvatuksessa painottuu lapsen ja aikuisen välinen lämmin ja turvallinen vuorovaikutussuhde. Sen tavoitteena on tarjota lapselle musiikkielämyksiä, joihin lapsi voi itse aktiivisesti osallistua kuuntelemalla, laulamalla, soittamalla tai liikkumalla. Kehonsoittimien lisäksi lasten käytettävissä tulisi olla riittävästi myös muita soittimia, joiden avulla lapset voivat kokea musiikillisia perusasioita kuten rytmiä, melodiaa, nopeuden vaihtelua sekä erilaisia sointivärejä. Lapsille on annettava riittävästi aikaa tutustua soittimiin ennen niiden käyttöönottoa. Henkilöstö opettaa lapsille musiikillisia perusasioita ja soittimien käyttöä.

Esiopetuksessa harjoitellaan monimateriaalisten **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen, jolla vahvistetaan heidän suhdettaan käsityökulttuuriin ja myönteisiä osallisuuden kokemuksiaan. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien (esim. kivi, puu, metalli) että pehmeiden (esim. villa, sammal, kangas) materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa, kiinnostuksen kohteidensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat aikuisten tuen avulla loogisesti eteneviä, pienten lasten osaamistasolle suhteutettuja, pitempikestoisia käsityöprosesseja. Työskentelyssä hyödynnetään paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä sekä kierrätysmateriaaleja.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysytteeseen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

V/HT\

Kuvallisen ilmaisun avulla lapsi harjoittelee eläytymistä, näkemistä, kokemista, itse tuottamista ja erilaisten välineiden ja materiaalien käyttöä. Taidekasvatus antaa lapselle mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen, aisteihin, tunteisiin ja mielikuvitukseen perustuvaan pohtimiseen ja oppimiseen. Yhtä tärkeää kuin kuvien tekeminen, on niiden tarkastelu. Henkilöstön tehtävänä on ohjata lasta monipuoliseen havainnointiin. Lasta voidaan ohjata tunnustelemaan erilaisia materiaaleja, muotoja ja rakenteita sekä haistelemaan eri materiaalien tuoksua.

Henkilöstön tehtävänä on pohjustaa tekemistä lapsen kokemusmaailmaa kohden ja motivoida lasta taiteen tekemiseen. Hänen tulee antaa tilaa, aikaa ja rauhaa lapsen omalle mielikuvitukselle ja luovuudelle. Taiteessa lapselle kaikki on mahdollista, mikä henkilöstön tulee huomioida omassa toiminnassaan siten, että he toimivat lapsen innoittajana ja tukijana. Henkilöstö sanoittaa ja myötäelää lapsen toimintaa sekä ihastelee ja kunnioittaa lapsen työtä ja ilmaisua. Näin hän samalla auttaa lasta eteenpäin taiteen tekemisessä ja kokemisessa. Taide herättää lapsessa tunteita, joista tulee keskustella lapsen kanssa.

Kuvataiteen ohjauksessa on tärkeää, että edetään johdonmukaisesti ja aikaa käyttäen. On tärkeää huomioida, että lapsille on aina tarjolla monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Henkilöstön tehtävänä on opettaa näiden materiaalien ja välineiden käyttöä. Pelkkä esteettinen ympäristö voi jo sellaisenaan olla lapselle taide-elämys. Vierailut museo- ja taidenäyttelyissä avaavat uusia ovia taiteen maailmaan. Aikuisen tulee sanoittaa ja opettaa lapselle ympärillä näkyvän taiteen havainnointia sekä tuoda monipuolisesti taidetta lapsen maailmaan. Tärkeintä on henkilöstön osoittama kiinnostus lapsen työskentelyä kohtaan eli kannustus ja kuuntelu. Havainnoidessaan lasta, henkilöstö saa tietoa muun muassa lapsen kädentaitojen kehityksestä ja siitä vaiheesta, jolla lapsi työskentelee.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä, äänellä ja keholla voidaan leikkiä ja kehittää vuorovaikutus- ja ilmaisun taitoja monipuolisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun ja vuorovaikutuksen keinoin. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi toimintaan sopivia loruja, runoja, satuja, kertomuksia, näytelmiä sekä muuta kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhdessä suunnitellusta prosessista ja yhteisestä esittämisestä. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamaa, sanataidetta, tanssia ja sirkusta.

V/HTA

Kolmannella ikävuodella lapset alkavat jo leikkiä roolileikkejä, jossa on paljon samoja elementtejä kuin draamassa. Leikkiessään lapsi kehittää leikin tarinaa ja jokaisella henkilöllä on oma roolinsa. Roolivaatteet innostavat lasta eläytymään erilaisiin rooleihin. Lapsen, joka leikkii paljon roolileikkejä, onkin helppo siirtyä aikuisen ideoimien harjoitusten ja näytelmien pariin. Lapsille tulee antaa mahdollisuuksia sekä katsoa itse näytelmiä, että esittää omaa teatteria. Esiintyessään yleisölle lapset saavat jakamatonta huomiota ja he voivat olla tähtiä.

Henkilöstön on huomioitava, että satuja ja tarinoita on sekä kerrottava että luettava lapsille. Henkilöstön tulee heittäytyä tarinan rooleihin ja tunnelmiin käyttäen ääntään, eleitään ja ilmeitään vaihtelevasti. Aiheiden valinnassa henkilöstö ottaa huomioon lapsiryhmän kiinnostuksen kohteet sekä lasten kyvyn keskittyä ja eläytyä tarinoihin. Henkilöstö voi myös yhdessä lasten kanssa keksiä tarinoita, tähän hyväksi koettu menetelmä on saduttaminen. Saduttaminen vahvistaa lapsen itsetuntoa, syventää henkilöstön ja lapsen keskinäistä vuorovaikutusta ja antaa henkilöstölle kuvan lapsen sen hetkisestä kehitystasosta.

Esiopetuksessa kehollisen ilmaisun tavoitteena on mahdollistaa lasten erilaisten, myönteisten kokemusten saaminen muun muassa perinneleikkien ja -tanssien kautta. Tämä toteutuu parhaiten lapsesta itsestään lähtevän ilmaisun kautta, jota henkilöstö tietoisesti ohjaa. Jokaisella lapsella on oma erityinen liikekielensä ja sen vahvistaminen tukee lapsen kasvua ja kehitystä kokonaisvaltaisesti. Sen avulla luodaan perustaa hyvälle itsetunnolle ja rohkaistaan fyysiseen ilmaisuun yksin ja osana ryhmää.

Sadut ja tarinat ovat hyviä tanssiin innostajia. Tärkeää on, antaa lapselle mahdollisuus harjoitella monipuolisesti omaa kehon hallintaansa tarjoamalla esimerkiksi leikkejä, joissa voidaan harjoitella lihasjännityksen säätöä, kykyä tuottaa erilaisia muotoja kehossa, kykyä ja uskallusta luoda erilaisia liikkeitä itsenäisesti sekä kykyä kokeilla kontaktin ottamista toiseen lapseen. Henkilöstön oma innostunut osallistuminen kulloiseenkin tekemiseen on lapselle tärkeä malli.

Henkilöstö johdattaa lapset uusien asioiden äärelle. Jokaisella lapsella on oikeus monipuoliseen toimintaan, vaikka kaikki tekeminen ei olisi lapsen mielenkiinnon kohteita. Henkilöstön tehtävänä on löytää sellaiset tavat, joiden avulla oppimisprosessi muodostuu lapselle mielekkääksi. Oleellista on itsensä ilmaisemiseen kannustavan ja myönteisen ilmapiirin sekä monipuoliseen toimintaan ohjaavan oppimisympäristön luominen lasta osallistamalla.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin arvojen, katsomusten, perinteiden ja toimintamallien lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia toimia yhteiskunnassa ja ymmärtää moninaisuutta. Aihetta lähestytään **historiallisesta ja yhteiskunnallisesta** sekä **etiikan ja katsomusten** näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan vuoropuhelun harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Asioita on tärkeä käsitellä niin, että lapset voivat tuntea olonsa hyväksytyksi ja turvalliseksi.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyden ilmiöitä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin sekä pohtia tulevaisuutta. Opetetaan valmiuksia lähde- ja media-kriittisyyteen sekä digiturvataitoja. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen ajattelun ja toiminnan taitoja sekä tunteiden kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin uskontoihin ja katsomuksiin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän

pohdinnoilleen ja ihmettelyle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aiheita lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien ja isovanhempien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan tutustua myös erilaisiin juhlaperinteisiin, kansanperinteen tarinoihin, perinneleikkeihin ja vanhoihin lauluihin.

Henkilöstön tehtävänä on havainnoida lapsen kiinnostuksen heräämistä menneisyyteen ja nykyisyyteen. Asioita käsitellään ja tutkitaan lapsen kanssa keskustellen ja havainnollistaen erilaisten esineiden ja dokumenttien avulla sekä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa. Retket lähiympäristöön ja erilaisiin kohteisiin esimerkiksi kirjastoon, taidenäyttelyyn, vanhainkotiin tai historialliseen kohteeseen tuovat lapselle oman kulttuurin tuntemusta ja avartavat lapsen kokemusmaailmaa.

Vihdin esiopetuksessa huomioidaan juhlapyhät sekä Suomen historiaa. Näiden perinteiden kautta tuodaan esille ja jatketaan suomalaisen kulttuurin kansanperinnettä. Henkilöstön tehtävänä on ohjata lapsi tuntemaan avointa ja kunnioittavaa suhtautumista myös muita kulttuureita kohtaan.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lapsille tarjotaan osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia lähiympäristössään.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten kokemuksiin ja erilaisiin arjen tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, sukupuoleen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median sisällöt. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

V/HT\

Eettisen ajattelun taitojen kehittämisessä tärkeää on henkilöstön antama käyttäytymisen malli lapselle. Henkilöstön on oltava kaikessa toiminnassaan johdonmukainen. Heidän on sitouduttava yksikössä sovittuihin toimintatapoihin niin, että lapsi ja hänen perheensä kokevat tullessaan kohdelluksi oikeudenmukaisesti. Tämä edellyttää päiväkotiyhteisöltä jatkuvaa keskustelua kasvatuseriaa- ja -käytänteistä. Henkilöstöltä edellytetään läsnäoloa jokaisessa arjen tilanteessa, jotta he voivat puuttua lasten välisiin erimielisyyksiin. Näissä tilanteissa lapsen kanssa käydään keskustelua siitä, mitä on tapahtunut ja miltä toisesta lapsesta tai aikuisesta tuntuu. Anteksi pyytämistä ja -antamista harjoitellaan henkilöstön ohjauksen avulla. Lapsen sallitaan myös olla eri mieltä toisen kanssa.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä ja lähiympäristössä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään tapa- ja kulttuuriin sekä vuodenkiertoon ja elämäntapaan liittyviin juhliin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämäntapa- ja kysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa ja heille tarjotaan mahdollisuuksia ihmetellä elämäntapa- ja kysymyksiä esimerkiksi leikkien, keskustellen ja luovasti itseään ilmaisten. Katsomuskasvatus antaa lapsille välineitä ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä käsitteitä ja kysymyksiä sekä valmiuksia rakentaa omaa kulttuurista ja katsomuksellista identiteettiään. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

V/HT\

***Henkilöstön tehtävänä** on lapsen ja hänen perheeseensä tutustuessaan keskustella perheen kulttuurisista ja katsomuksellisista näkemyksistä. Henkilöstöltä edellytetään kunnioittavaa suhtautumista erilaisiin kulttuureihin ja katsomuksiin, jotka huomioidaan ryhmän toiminnassa. Henkilöstö hankkii tietoa oman työnsä tueksi lapsiryhmässään esiintyvistä kulttuureista ja katsomuksista ja hyödyntää vanhempien asiantuntemusta eri kulttuureihin ja katsomuksiin tutustuttaessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä kuulla lasten elämäntapa- ja kysymyksiä ja tarttua niihin lapsen ikätason mukaisesti. Pohdittaessa lasten esittämiä kysymyksiä on tärkeää tuoda esille erilaisten kulttuurien ja katsomusten olemassaolo ja moninaisuus. Näin tuetaan lapsen itsetunnon kehittymistä ja toisia kunnioittavaa asennetta. Vuodenkiertoon liittyvät juhlapyhät sekä niihin liittyvät laulut ja leikit liittyvät katsomuskasvatukseen. Ne ovat kulttuuriperinnön siirtämistä sukupolvelta toiselle. Tunnelma, estetiikka, esineet, symbolit, kuvat, musiikki ja taide tarjoavat monipuolisen oppimisympäristön aineksia. Lapsella on myös oikeus hiljentyä.*

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Matemaattisten taitojen tukemisessa sekä teknologia- ja ympäristökasvatuksessa on keskeistä lasten omien havaintojen ja toiminnan sekä esiopetuksessa syntyvien tilanteiden hyödyntäminen ohjauksessa. Matemaattinen toiminta kehittää lapsen taitoja monipuolisesti. Lasten ympäristöä koskevien ja matemaattisten havaintojen arvostaminen sekä niiden edelleen rikastaminen ja jäsentäminen tukevat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito havainnoida ympäristön ilmiöitä sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä tukee matemaattista ajattelua ja edistää myös muiden taitojen oppimista. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa tuetaan lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota ympäristössä ilmeneviin matemaattisiin piirteisiin ja tehdään arjen matemaattista ajattelua näkyväksi. Opetus ja toiminta luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen, geometristen käsitteiden sekä avaruudellisen hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa sekä tukea kaikkien lasten matemaattisia valmiuksia.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään ja perustelevaan omia ratkaisuja.

Tutkiva toiminta ja oppiminen ovat keskeisessä roolissa matemaattisten taitojen opettamisessa sekä ympäristö- ja teknologiakasvatuksessa. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

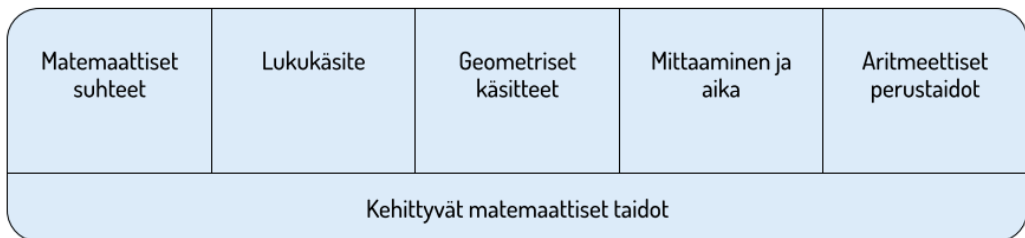
V/HT\

*Varhaiskasvatuksen oppimisympäristön tulee tarjota lapselle sellaisia mahdollisuuksia ja materiaalia matemaattisen ajattelun kehittymiselle, jotta oppiminen tapahtuu lapsen omassa kokemusmaailmassa. **Henkilöstön tehtävänä** on luoda oppimisympäristö, joka innostaa lasta matemaattiseen ajatteluun ja taitojensa kehittämiseen. Henkilöstön tulee huolehtia, että oppimisympäristöstä löytyy lasta kiinnostavia matemaattisia pelejä ja välineitä, jotka ovat vapaasti lapsen saatavilla. Matemaattisia taitoja voidaan harjoitella erilaisissa oppimisympäristöissä laskien, luokitellen sekä verraten ympäristön asioita ja esineitä.*

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Matemaattisten taitojen perusta rakentuu jo ennen kouluikää. Lapsen matemaattinen ajattelu kehittyy, kun lapsi oppii tarkastelemaan ympäristöään ja toimintaa matemaattisista näkökulmista. Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan ja matemaattista ajatteluaan** toiminnallisesti, leikkien erilaisissa oppimisympäristöissä ja arjen tilanteissa. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin ja peruskäsitteisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Lapsia innostetaan jakamaan toisilleen havaintojaan ja syventämään sitä kautta yhteistä ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja ja toimintaa. Toiminta suunnitellaan niin, että se tarjoaa lapselle mahdollisuuksia opetella ja käyttää matemaattisia käsitteitä, luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia ja loogista ajattelua kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Opetus on leikillistä ja siinä hyödynnetään leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Kuvio 2 Lasten matemaattisen kehityksen keskeiset osa-alueet esiopetuksessa

Matemaattiset suhteet

Matemaattinen ajattelu lähtee liikkeelle havainnoista, niiden sanallistamisesta ja käsitteellistämisestä. Lasten omaehtoisia ja yhteisiä havaintoja käsitteellistetään, niiden ominaisuuksia nimetään ja tunnistetaan ja havaintoihin liittyviä käsitteitä pyritään opetuksessa luokittelemaan. Matemaattis-loogisen ajattelun ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymisen kannalta on kuitenkin oleellista, että lapsilla on paljon mahdollisuuksia harjoitella vertailla, luokitella, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Samalla harjoitellaan näihin liittyvien sijainti- ja suhdekäsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä. Lasten avaruudellista hahmottamiskykyä tuetaan arjen tilanteissa ja leikissä. Sijainti- ja suhdekäsitteitä ja niiden sanallistamista on erityisen tärkeä harjoitella ja tukea niiden lasten kanssa, joille esiopetusryhmässä käytettävä opetuskieli ei ole ensisijainen. Muistia kehittävät pelit, leikit ja tehtävät tukevat lasten oppimista.

Lukukäsite

Lukukäsitteen muodostuminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Lasten lukukäsitteen kehittymistä tuetaan esiopetuksessa harjoittelemalla monipuolisesti lukujonotaitoja ja laskemalla pieniä lukumääriä. Lukujen luettelemisen taitoa vahvistetaan esimerkiksi sormien käytön, laulujen tai leikkien avulla. Lasten kanssa harjoitellaan lukumäärien laskemista erilaisista esineistä tai kuvista tai havainnoista muodostuvista joukoista osana arjen toimintaa. Joukon osia yhdistellään, erotetaan ja hajotetaan sekä lasketaan lukumääriä uudelleen. Erilaisia joukkoja ja niiden lukumääriä vertaillaan keskenään ja asetetaan järjestykseen. Toiminta vahvistaa lasten ymmärrystä lukusanojen ja lukumäärien yhteydestä sekä luo perustan ymmärtää lukujonon lukumäärien jonona. Esiopetuksessa harjoitellaan myös lukusanan ja lukumäärän yhdistämistä numeromerkkeihin sekä niiden järjestämistä lukujonoksi. Lukukäsitteelle syntyy vahva pohja, kun lapset saavat harjoitella lukujonoon liittyviä taitoja riittävän kauan toiminnallisesti ja yhteisesti puheen tukemana.

Geometriset käsitteet

Geometriassa tutustutaan kuvioihin, kappaleisiin ja niiden ominaisuuksiin. Erilaisilla harjoituksilla tuetaan tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan eri esineiden 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan näihin liittyviä sijainti- ja suhderekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä, vasemmalla ja oikealla ja joka toinen. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Geometrian sisältöjä ja muotokieltä tutkitaan myös liikkuen ja visuaalisen toiminnan sekä luovuuden kautta. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat tunnistamaan ja nimeämään niitä.

Mittaaminen ja aika

Mittaamisen peruserä vakiintuu lapsilla jatkuvien harjoitusten ja leikin avulla. Mittaamiseen liittyviä tavoitteita tarkastellaan sekä pituuden ja koon, että tilavuuksien ja määrän suhteen. Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Standardisoitujen mitta-asteikkojen sijasta hyödynnetään omaa kehoa sekä pedagogista välineistöä. Mittaaminen yhdistyy vertailun ja järjestykseen asettamiseen liittyviin toimintoihin ja opettaja tukee lapsia konkreettisesti ja kehollisesti mittaamisessa. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aika-järjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla sekä päivärytmiä visualisoimalla. Aikakäsityksen ja mittaamisen yhdistämistä esimerkiksi nopeuden arvioimisessa ja nopean ja hitaan vauhdin tuottamisessa hyödynnetään leikin kautta.

Aritmeettiset perustaidot

Esiopetuksessa aloitellaan yhteen- ja vähennyslaskujen muodostamista ja ratkaisemista. Harjoittelu aloitetaan pienillä lukumäärillä hyödyntäen leikkiä. Yhteen- ja vähennyslaskuja harjoitellaan havainnollisesti erilaisilla esineiden, kuvien tai havaintojen muodostamilla joukoilla samalla kielellistään. Lapsia ohjataan ymmärtämään lisäämisen ja vähentämisen käsitteitä kuten yksi vähemmän/yhden suurempi. Tavoitteena on, että lapsi oppii liittämään yhteen- ja vähennyslaskun arkielämän tilanteisiin.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Lasten luontosuhdetta ja myönteisiä luontokokemuksia tuetaan. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus-suhteita. Lasten luontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä. Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista, luonnonsuojelua sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleen käytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttamaan kestävään elämäntapaan ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsen kokoa suurempaa vastuuta siitä.

V/HT\

Ympäristökasvatuksen aiheet kumpuavat lasten omasta kokemusmaailmasta vuodenaikojen vaihtelun ja niihin liittyvien ilmiöiden kautta. Henkilöstö opettaa lapselle sekä rakennetun ympäristön että ympäröivän luonnon kunnioittamista. Henkilöstö tarttuu lapsen aloitteisiin siinä ympäristössä, missä oppiminen kulloinkin tapahtuu ja etsii yhdessä lasten kanssa lisätietoa tutkittavaan aiheeseen. Lapselle tarjotaan erilaisia kokemuksia luonnossa liikkumiseen sekä luonnon ja luonnossa tapahtuvien ilmiöiden tutkimiseen. Lähiympäristön tarjoamien retkeily- ja tutkimismahdollisuuksien hyödyntäminen on Vihdissä luonteva osa päivittäistä esiopetustoimintaa. Kestävä kehitys on osa ympäristökasvatusta.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen myös kierrätettäviä ja uudelleen käytettäviä materiaaleja. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

V/HT\

*Teknologiakasvatuksen kohteena on koko ihmisen rakentama ympäristö. **Henkilöstön tehtävänä** on yhdessä lasten kanssa havainnoida ja ihmetellä ympäristössä olevia teknologisia ratkaisuja ja tukea lasten ajattelua lisääntyvän informaation käsittelyssä. Ympäristössä esiintyviä teknologisia ratkaisuja pohditaan vuorovaikutuksessa henkilöstön ja lapsiryhmän kanssa. Lapset tutustuvat teknologiaan erilaisin varhaiskasvatukselle tyypillisiin toimintatavoin.*

Kasvan, liikun ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän kokemuksensa pätevydestä ja taitonsa voivat vähitellen lisääntyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämän- tapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää fyysisen aktiivisuuden yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen fyysisesti aktiivisten leikkien kautta. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä osana arkea. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen ja luonnosta huolehtimiseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen

liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Oppimisympäristöjä muokkaamalla voidaan edistää monin eri tavoin lasten fyysistä aktiivisuutta sekä motorisia taitoja.

Esiopetuksessa vahvistetaan lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Lasten sosioemotionaalisia taitoja tuetaan ja kehitetään sekä edistetään myönteisten vertaissuhteiden ja ryhmässä toimimisen taitoja. Sosioemotionaalisilla taidoilla ja niiden ohjaamisella sekä ryhmän ilmapiirillä on merkitystä muun muassa kiusaamisen yleisyyteen ja erilaisten ristiriitatilanteiden ratkaisemiseen. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että jokaisella lapsella ja aikuisella on mahdollisuus tulla kuulluksi, kuulua ryhmään, olla aidosti osa kasvatusyhteisöä.

Esiopetuksessa lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa kaikkina vuodenaikoina. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Liikunnalliset pelit ja leikit kehittävät lasten matemaattisia ja kielellisiä valmiuksia. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikunnan lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteis-

työssä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan esimerkiksi pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

V/HT\

Liikunta edesauttaa lapsen hyvinvointia, kasvua ja kokonaisvaltaista kehitystä. Liikunnan avulla lapsi tutustuu lähiympäristöönsä ja toisiin ihmisiin. Liikkuessaan lapsi oppii uutta, jolloin hän saa uusia kokemuksia ja elämyksiä. Liikkumisen riemu, onnistumisen kokemukset ja tietoisuus omasta kehosta vahvistavat lapsen itsetuntoa. Lapsi käyttää liikuntaa itsensä ja tunteidensa ilmaisuun.

***Henkilöstön tehtävä** on tuoda liikuntaa lapsen päivittäisiin toimintoihin ja luoda salliva ilmapiiri ja ympäristö, joka mahdollistaa lapsen omaehtoisen liikkumisen myös leikin aikana. Lasten käytössä tulee olla monipuolisia liikuntavälineitä, joita lapset voivat käyttää päivittäin. Lasten omaehtoisen liikunnan lisäksi henkilöstön täytyy ohjata lapsia suunnitelmallisesti aktiiviseen liikuntaan.*

Vihdin varhaiskasvatuksessa olevien lasten huoltajat toivoivat varhaiskasvatuksen arkeen enemmän liikuntaa kaikissa muodoissaan. Retkeily luonnossa, ohjatut liikuntatuokiot ja vuodenaikoihin liittyvät liikuntam

ahdollisuudet tulee huomioida ja näkyä yksiköiden toimintasuunnitelmissa. Henkilöstön pitää yhdessä huoltajan kanssa huolehtia lapsen riittävästä päivittäisen liikunnan määrän täyttymisestä. Henkilöstön on erityisesti huomioitava luontaisesti vähän liikkuvat ja arat lapset.

Esiopetuksessa päivittäistä toimintaa rytmittäviä ruokailutilanteita käytetään hyvinvointia ja terveyttä edistävän syömisen, sekä **ruokaan ja ruokailuun liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa viihtyisiä, lapsia ohjataan hyviin tapoihin ja kestäväan elämäntapaan. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Esiopetuksessa ruokailuun liittyvät hetket tulee suunnitella siten, että ne luovat lapsen päivään mukavan, kiireettömän ja positiivisen kokemuksen. Ruokailutilanteissa luodaan ja harjoitellaan ruokailuun liittyviä tapoja myönteisessä hengessä. Ruokaillessa harjoitellaan muun muassa luontevaa keskustelua muiden kanssa ja ruokailuvälineiden käyttämistä omien taitojen mukaisesti. Henkilöstön tehtävänä ruokailutilanteessa on toimia esimerkkinä niin ruokailutapojen, kun asenteidenkin suhteen. Lasten ruokailussa tuetaan lapsen osallisuutta lapsen ikätaso ja yksilöllisyys huomioiden. Tavoitteena on, että lapsi kokee pystyvänsä vaikuttamaan oman ruokailunsa toteutumiseen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tarjottava ruoka tarjoillaan kaikille läsnä oleville lapsille.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana. Esiopetuksessa rakennetaan osaamis pohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustavalle kiertotaloudelle, esimerkiksi pohtimalla yhdessä lasten kanssa miten roskasta tulee raaka-ainetta tai keskustelemalla teemoista omistamisesta yhteiskäyttöön ja kertakäyttöisyydestä korjattavuuteen.

Lapsia ohjataan ymmärtämään päivittäisen fyysisen aktiivisuuden, riittävän levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa ja leikeissä. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea. Esiopetuksessa ohjataan myönteiseen kehoitsetuntoon ja kehonkuvaan. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioitavasti.

Henkilöstön tehtävänä on arjen tilanteissa sanoittaa lapselle terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä havaintoja sekä yhdessä lapsen kanssa pohtia ratkaisuja ja toimintatapoja eri tilanteissa. Henkilöstö tukee huoltajaa lapsen terveyteen liittyvissä kysymyksissä ja tarvittaessa ohjaa huoltajan asiantuntijan luokse. Lapsen henkilökohtainen hyvinvointi turvataan kunnioittamalla lapsen yksilöllisyyttä ja ainutkertaisuutta. Henkilöstön tehtävänä on pohtia yhdessä huoltajien kanssa sitä, miten lapsen itsetuntoa ja myönteistä minäkäsitystä voidaan tukea. Henkilöstö pitää huolta, että lapsi saa myönteisiä kokemuksia kehityksestään, toimiessaan ja leikkiessään sosiaalisessa yhteisössä. Hän huomioi lapsen yksilölliset, persoonalliset, kehitykselliset ja kulttuurilliset tarpeet.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvosta-vaan kohteluun ja fyysiseen koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

V/HT\

Henkilöstön tehtävänä on lujittaa lapsen oman elämän hallinnan tunnetta ja opettaa hänelle ryhmätyötaitoja, valmiuksia oman toiminnan ohjaukseen ja arjessa selviytymiseen. Näitä taitoja ovat mm. omien perustarpeiden tunnistaminen ja niistä huolehtiminen, ajankulun hahmottaminen ja itsenäisten ratkaisujen tekemisen asteittainen kehittyminen. Tärkeää on, että lapsi oppii luottamaan siihen, että hän saa aina tarvittaessa apua aikuiselta.

Lisäksi rauhoittumisen taidon opettelu, itsesäätely, ruokailu, oma hyvinvointi ja arkiliikunta ovat keskeisiä tekijöitä hyvinvoinnille. Lapsi opettelee arjen ja itsensä hallinnan taitoja. Henkilöstön tehtävänä on opettaa lasta ymmärtämään omien tekojensa seurauksia. Turvataitojen kautta opitaan arvostavaa kohtelua ja erilaisuuden ymmärtämistä.

4.5 Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia

Esiopetussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvät näkökohdat koskevat jokaista esiopetukseen osallistuvaa lasta. Lasten kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisön moninaisuutta laajentavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa esiopetuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi esiopetuksen kokonaisuutta.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁶⁹. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perus- opetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

69 Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

Opettajan, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia ohjataan vuorovaikutukseen.

V/HT\

Ruotsinkielistä varhaiskasvatusta Vihdissä tarjoaa Daghemmet Aleksandra ja ruotsinkielinen esiopetus toteutetaan samassa yksikössä. Päiväkodin kaikki toiminta tapahtuu ruotsin kielellä. Daghemmet Aleksandra tekee yhteistyötä ruotsinkielisen koulun Nummela skolanin kanssa erityisesti esioppilaiden osalta. Vihdissä ei ole kaksikielistä varhaiskasvatusta.

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁷⁰. Opetuksessa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylypyopetuksena. Kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Opettaja vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja vahvistetaan romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Romaneilla on perustuslain mukaan oikeus kehittää omaan kielensä ja kulttuuriaan⁷¹.

Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kielellistä ja kulttuurista identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa ja rohkaista käyttämään lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

⁷⁰ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 mom.

⁷¹ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 mom.

Esiopetuksessa tuetaan **monikielisten**, mukaan lukien kotikielenä suomea ja ruotsia puhuvien lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Lasten opetuskielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeet ja edellytykset huomioiden. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua opetuskieltä monipuolisissa vuorovaikutustilanteissa ja oppimisympäristöissä. Kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa.

Osa **maahanmuuttotaustaisista** lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan esiopetukseen. Esiopetus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen esiopetuksen tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Kokeilutoimipaikoissa olevien maahanmuuttotaustaisten lasten opetuskielen oppimista voidaan tukea järjestämällä heille suomi tai ruotsi toisena kielenä opetusta. Opetus on tavoitteellisesti etenevää ja pedagogisesti suunniteltua ohjattua toimintaa, joka perustuu lapsen tarpeisiin. Opetusta toteutetaan kaksivuotisen esiopetuksen päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa ja eri oppimisen alueiden sisältöjen kautta.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja kehittää myös **omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään**. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä.

Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielisessä esiopetuksessa noudatetaan vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, luvussa 4.4 kuvattuja määräyksiä.

Vieraskielisen tai monikielisen lapsen esiopetuksen toteuttamisen lähtökohtana ovat lapsen ja perheen tarpeet sekä keskinäiseen luottamukseen ja kunnioitukseen perustuva huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö, jolla tuetaan lasta ja hänen perhettään. Tulkkausta käytetään tarvittaessa. Vihdin kunnassa on myös laadittu maahanmuuttajien kotoittamisohjelma.

Kun ryhmässä on aloittamassa tai jo aloittanut vieraskielinen tai monikielinen lapsi suomen kielen opetus toteutuu varhaiskasvatuksen arjessa henkilöstön toimesta ja siinä otetaan huomioon lapsen ikä, tarpeet, historia ja sen hetkinen taito. Opetus tapahtuu viikoittain lyhyiden tuokioiden muodossa ja / tai varhaiskasvatuksen arjessa jokaisen päivän aikana. Tuokioilla vahvistetaan lapsen suomen kielen oppimista niistä lähtökohdista ja

tarpeista, joita lapsella sillä hetkellä on. Sen lisäksi henkilöstö kiinnittää varhaiskasvatuspäivän aikana mahdollisimman paljon huomiota omaan vuorovaikutukseensa ja kielenkäyttöönensä lapsen kanssa; käsitteiden huolelliseen käyttämiseen, selkeään puhetapaan, normaaliin puherytmiin ja sosiaalisten vuorovaikutustilanteiden luomiseen. Oppimista tuetaan myös käyttäen puheen tukena kuvia, nopeaa piirtämistä ja kuvitettua oppimisympäristöä. Vieraskielisen ja monikielisen lapsen oppimissuunnitelmaan kirjataan suomen kielen oppimista tukevat toimenpiteet. Niiden toteutumisesta vastaa yksikön esihenkilö ja ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja.

5. LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan perusopetuslain mukaisia vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kuvattuja määräyksiä lasten kasvun ja oppimisen tuesta. Tarkemmat ohjeet kokeilukunnille on koottu alalukuun 5.7

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁷². Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

---

⁷² Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁷³. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

---

73 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁷⁴. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

---

72 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa⁷⁵. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan⁷⁶. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

⁷⁵ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁷⁶ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa⁷⁷. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

⁷⁷ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁷⁸. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁷⁹. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

⁷⁸ Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

⁷⁹ Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.⁸⁰

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erytisen tuen päätös

Erytisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁸¹. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa⁸². Päätös tehdään hallintolain mukaisesti⁸³. Erytisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen⁸⁴. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muu-
tosta valittamalla⁸⁵. Päätös on aina perusteltava⁸⁶. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

---

80 Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

81 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642 /2010)

82 Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

83 Hallintolaki (434/2003)

84 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

85 Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

86 Hallintolaki 45§ 1mom. (434/2003)

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁸⁷. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.⁸⁸ Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet Pedagogiset ratkaisut

⁸⁷ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

⁸⁸ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi⁸⁹. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁹⁰. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.⁹¹ Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

⁸⁹ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

⁹⁰ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

⁹¹ Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

Pidennetyin oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.⁹² Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta.⁹³ Pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyin oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁹⁴ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

5.6 Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁹⁵. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

92 Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskeväksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

93 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

94 Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

95 Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁹⁶. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkittamisesta esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkauksen menetelmä. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

⁹⁶ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset linjaukset Vihdissä

Tämä osuus päivitetään Vihdissä syksyn 2021 aikana ja viedään lasten ja nuorten lautakunnan hyväksyttäväksi päivituksen jälkeen, koska tuen kriteerejä ollaan päivittämässä kaikilta osin.

Vihdissä kasvun ja oppimisen tuki tarjotaan lapsen omassa päiväkodissa. Tuen järjestämisen lähtökohtana on lapsen tuen tarpeet, jotka kuvataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa ja muissa mahdollisissa pedagogisissa ja oppilashuollollisissa asiakirjoissa. Jotta tukitoimet vastaavat mahdollisimman hyvin lapsen tuen tarpeisiin, henkilöstön tulee jatkuvasti havainnoida lapsen toimintaa ja suoriutumista sekä pitää yllä jatkuvaa keskustelua ja arviointia huoltajan ja muiden yhteistyötahojen kanssa. On ensiarvoisen tärkeää, että kaikki tiimin jäsenet toimivat yhteisten linjausten ja sopimusten mukaisesti.

Tarvittaessa konsultoidaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja muita monialaisen yhteistyön asiantuntijoita, kuten neuvolan terveydenhoitajaa, psykologia, puhe- ja toimintaterapeuttia, kuraattoria, perheneuvolan tai sosiaalityön ammattilaisia.

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi, arviointi tuen aikana sekä seuranta Vihdissä

Henkilöstön tehtävänä on havainnoida lapsen toimintaa eri tilanteissa ja näin saadun tiedon perusteella arvioida lapsen kasvun, kehittymisen ja oppimisen tilaa ja edistymistä. Lapsen oppimista arvioidaan yhdessä lapsen kanssa esiopetuksen oppimistilanteissa ja huoltajan kanssa päivittäisissä tapaamisissa sekä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmakeskusteluissa.

Lisäksi arvioimisen apuvälineinä Vihdissä käytetään seuraavia kartoituksia:

- *MAKEKO:n avulla selvitetään lapsen matemaattisten käsitteiden ja matematiikan keskeisten sisältöjen ymmärtämistä.*
- *KUMMI 3 on työväline lapsen lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksien arvioimiseen ja tukemiseen.*

MAKEKO ja KUMMI 3 ovat kaksiosaisia kartoituksia. Ensimmäinen osa suoritetaan esiopetusvuoden syyskuun loppuun mennessä ja toinen osa tammikuussa. Nämä toteutetaan yhdelle lapselle kerrallaan. Esiopettaja havainnoi lapsen työskentelyä ja dokumentoi tulokset a.o. lomakkeelle.

- *KPT:n avulla havainnoidaan lapsen tapaa toimia, kykyä kuunnella ja muistaa ohjeita. Myös lapsen kyky hahmottaa suuntaa, muotoa, määrää ja sijaintia tulee hyvin esille, samoin kuin lapsen keskittyminen, tarkkaavuus ja itsenäinen työskentely. KPT toteutetaan esiopettajan ohjaamisissa pienryhmissä kaksi kertaa esiopetusvuoden aikana. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii tarkkailijana ja havainnoitsijana.*

Lisäksi voidaan käyttää erilaisia ryhmä- tai lapsikohtaisia arvioinnin välineitä, kuten sosiogrammi, kasvun kansioiden strukturoituja tehtäviä, taitokartoituksia jne.

Yhteistyö, vastuut ja työnjako esiopetuksesta vastaavan hallinnon sisällä sekä muiden hallintokuntien kanssa

Oppimisen järjestämisen kannalta tarpeelliset tiedot siirretään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa ja esiopettajan ja luokanopettajan kesken käytävässä siirtokeskustelussa. Pedagogisten asiakirjojen siirtämiseen ei tarvita erillistä lupaa. Huoltaja voi halutessaan osallistua siirtokeskusteluun.

Kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Pedagoginen työryhmä tekee päätökset yleisen ja tehostetun tuen tarjoamisesta ja tukimuodoista. Päiväkodinjohtaja tekee suosituksen ryhmäkoon pienentämisestä yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa varhaiskasvatuspäällikölle, joka antaa hyväksynnän pienentämiselle. Varhaiskasvatuspäällikkö tekee päätöksen erityisen tuen järjestämisestä lapselle.

Nivelvaiheissa tapahtuvat muut tiedonsiirtokäytännöt on kuvattu kappaleessa 3.4.

Yleinen tuki

Vihdissä esiopettaja laatii jokaiselle lapselle henkilökohtaisen esiopetuksen oppimissuunnitelman yhteistyössä huoltajan kanssa. Esiopetuksen oppimissuunnitelma toimii myös täydentävän varhaiskasvatuksen osalta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalta. Täydentävään varhaiskasvatukseen liittyvät asiat kirjataan esiin esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Vihdin kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma yhdessä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman kanssa muodostavat perustan yleiselle tuelle.

Yleisen tuen piiriin kuuluvat kaikki esioppilaat ja sitä toteutetaan esiopetuksen arjessa. Yleisen tuen toteuttamisesta vastaa esiopettaja. Yleistä tukea suunniteltaessa esiopettaja konsultoi tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja tuen riittävyttä arvioidaan esiopetuksen edetessä. Yleisen tuen toteuttamiseen osallistuvat yhdessä koko tiimin henkilöstö.

Yleisen tuen järjestämisen käytännöt Vihdissä

- *Esiopettaja kirjaa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman Wilmaan joka on siellä huoltajan luettavissa*
- *Esiopettaja käy esiopetuskeskustelut vähintään kaksi kertaa vuodessa syksyisin ja*

keväisin

- *Tarvittaessa esiopettaja konsultoi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa*
- *Wilma sulkeutuu esiopetuksen osalta esiopetuksen viimeisenä toimintapäivänä ja on sen jälkeen perusopetuksen käytettävissä*
- *Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman siirtämiseksi perusopetukseen ei tarvita huoltajalta erillistä lupaa*
- *Tarvittaessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan liitetään tehostetun tuen oppimissuunnitelma tietyiltä osa-alueilta. Tällöin lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa mainitaan: liite*

Tehostettu tuki

Mikäli yleinen tuki todetaan riittämättömäksi, esiopettaja käynnistää toimenpiteet tehostetun tuen järjestämiseksi lapselle. Tehostettu tuki on yleistä tukea jatkuvampaa, vahvempaa ja yksilöllisempää. Yhteistyö huoltajan kanssa tiivistyy. Tehostetun tuen järjestäminen edellyttää pedagogisen arvion, tehostetun tuen päätöksen ja tehostetun tuen oppimissuunnitelman laatimista.

Esiopettaja laatii lasta koskevan pedagogisen arvion, jossa kuvataan lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmasta. Päätöksen tehostetun tuen järjestämisestä tekee pedagoginen työryhmä, jonka jälkeen esiopettaja laatii tehostetun tuen oppimissuunnitelman.

Tehostetun tuen järjestämisen käytännöt Vihdissä

- *Esiopettaja keskustelee tuen tarpeista huoltajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa*
- *Tehostetun tuen oppimissuunnitelman laatimiseen osallistuvista asiantuntijoista sovitaan huoltajan kanssa. Kirjallista lupaa ei tarvita.*
- *Esiopettaja kirjaa pedagogisen arvion Wilmaan (huom! Pedagoginen arvio ei aina johda tehostetun tuen järjestämiseen)*
- *Tehostetun tuen oppimissuunnitelmaa, tuen tarvetta, sen sisältöä arvioidaan 2-3 kertaa esiopetusvuoden aikana huoltajan ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa käytävissä keskusteluissa*
- *Lapsen edistymistä arvioidaan jatkuvasti*

Eriyinen tuki

Mikäli tehostetun tuen tukitoimet todetaan riittämättömiksi, esiopettaja käynnistää toimenpiteet erityisen tuen järjestämiseksi. Eriyinen tuki on yksilöllistä, kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista ja kunkin lapsen oppimisedellytyksiä edistävää tukea. Eriyisen tuen järjestäminen edellyttää pedagogisen selvityksen, erityisen tuen päätöksen ja henkilökoh-taisen opetuksen järjestämisen suunnitelman (HOJKS) laatimista. Tämän jälkeen varhaiskasvatuspäällikkö tekee viranhaltijapäätöksen erityisen tuen järjestämisestä lapselle. Mikäli psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että erityisen tuen järjestäminen on lapsen esiopetuksessa välttämätöntä, ei pedagogista selvitystä tarvita.

Eriyisen tuen järjestämisen käytännöt Vihdissä

- *Esiopettaja kirjaa pedagogisen selvityksen Wilmaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa (huom! Pedagoginen selvitys ei aina johda erityisen tuen järjestämiseen)*
- *Eryyisen tuen piirissä olevalle lapselle ei tehdä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, vaan esiopettaja laatii hänelle henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS)*
- *Opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa ennen erityisen tuen järjestämisen päätöstä*
- *Virkamiespäätöksen erityisen tuen järjestämisestä tekee varhaiskasvatuspäällikkö*
- *Päätös erityisen tuen järjestämisestä lapselle annetaan tiedoksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalle, päiväkodinjohtajalle ja huoltajalle*
- *Eryyisen tuen tarpeellisuus ja lapsen HOJKS tarkistetaan aina tuen tarpeen muuttuessa*
- *Varhaiskasvatuspäällikkö päättää erityisen tuen purkamisesta*
- *Eryyisen tuen lopettamiseen tarvitaan uusi pedagoginen selvitys*
- *Huoltaja ei voi kieltää erityisen tuen tarjoamista*
- *Oppivelvollisuuden pidentämiseen tarvitaan huoltajan lupa (koulunkäynnin poikkeuksellinen aloittaminen -lomake), jonka huoltajat allekirjoittavat. Hoitavan tahon suositus on yleensä tarpeen*
- *Viranhaltijapäätöksen pidentetystä oppivelvollisuudesta tekee erityisopetuksen asiantuntija ennen oppivelvollisuuden alkua*

Pedagogisten asiakirjojen siirto

Pedagoginen arvio

- *Esiopettaja kirjaa pedagogisen arvion Wilmaan*
- *Esiopetuksessa esiopettaja laatii pedagogisen arvion tarvittaessa yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa*
- *Koulun pedagoginen työryhmä arvioi uudelleen tehostetun tuen tarpeen perusopetuksen näkökulmasta ja tekee tarvittaessa päätöksen tehostetun tuen järjestämisestä ja jatkotoimenpiteistä*

Tehostetun tuen oppimissuunnitelma

- *Esiopettaja kirjaa tehostetun tuen oppimissuunnitelman Wilmaan*
- *Esiopettaja tekee pedagogisen arvion tarvittaessa yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa*
- *Suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa. Tehostetun tuen oppimissuunnitelma siirtyy perusopetukseen muiden tähän mennessä laadittujen pedagogisten asiakirjojen (lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, pedagoginen arvio) mukana*

Pedagoginen selvitys

- *Esiopettaja kirjaa pedagogisen selvityksen Wilmaan*
- *Esiopettaja laatii pedagogisen selvityksen tarvittaessa yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa*
- *Varhaiskasvatuspäällikkö tekee viranhaltijapäätöksen erityisen tuen järjestämisestä lapselle*

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

- *Mikäli lapsella on erityisen tuen päätös, HOJKS korvaa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman*

- HOJKS päivitetään esiopetusvuoden aikana vähintään kerran toimintakaudessa
- Mikäli HOJKS on laadittu esiopetusvuoden aikana, pedagoginen selvitys päivitetään koulun aloittamiseen liittyvien järjestelyjen osalta esiopetusvuoden keväällä
- Luokanopettaja ottaa käyttöönsä Wilmaan kirjatut pedagogiset asiakirjat uuden lukuvuoden alkaessa ja tutustuu niihin oman työnsä suunnittelua varten

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät paikallisesti päätettävät asiat on kuvattu vuoden 2014 Esiopetuksen perusteissa luvussa 5.7

Paikalliseen kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelmaan liitetään vuoden 2014 Esiopetuksen perusteiden mukaan laadittu, paikalliseen esiopetuksen opetussuunnitelmaan sisältyvä Kasvun ja oppimisen tukea käsittelevä luku. Mikäli luvussa havaitaan puutteita, voi niitä korjata.

Lapset, joille on tehty päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta⁹⁷ voivat saada perusopetuslain mukaisen esopetuksensa osallistumalla kaksivuotisen kokeiluun⁹⁸. Tarvittaessa päätös voidaan tehdä kaksivuotisen esiopetuksen aikana. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) luvun 5.5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjä pitää huolta siitä, että kokeiluun osallistuva opetushenkilöstö tuntee perusopetuslain tukea koskevat säädökset sekä osaa toimia Esiopetuksen perusteet 2014 mukaisten tuen määräysten ja paikallisesti sovittujen käytäntöjen mukaisesti.

⁹⁷ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. ja 26 § 1 mom. (477/2003)

⁹⁸ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 2 § 3 mom. (2020/1046)

6. OPPILASHUOLTO

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain⁹⁹ mukaisia Esiopetuksen perusteet 2014 asiakirjassa kuvattuja oppilashuoltoon liittyviä määräyksiä. Tarkemmat ohjeet kokeilukunnille on koottu alalukuun 6.5

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilas- huolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä¹⁰⁰.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus¹⁰¹.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää¹⁰². Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon¹⁰³. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luotamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Esiopetuksen toteuttamiseen kuuluvasta kasvun ja oppimisen tuesta määrätään perusteiden luvussa 5¹⁰⁴.

---

99 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (2013/1287)

100 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

101 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

102 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

103 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 1 - 2 mom.

104 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 6 §

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus¹⁰⁵. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset¹⁰⁶. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla¹⁰⁷.

Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina¹⁰⁸. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla¹⁰⁹. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa¹¹⁰.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja¹¹¹. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia¹¹².

105 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 1 mom.

106 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

107 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 ja 2 mom.

108 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 3 mom. ja terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 §

109 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

110 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 15 § ja 17 §

111 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 11 § 1 - 2mom.

112 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 25 §

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano¹¹³.

Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoaa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu¹¹⁴. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

---

113 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 14 § 1 - 4mom.

114 Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

V/HT\

Vihdissä kuntatasoisen oppilashuollon ohjausryhmä on esi- ja perusopetuksen yhteinen ryhmä ja sen kokoonpano on seuraava: sivistys- ja hyvinvointijohtaja, erityisopetuksen asiantuntija, opetuspäällikkö, rehtori, varhaiskasvatuspäällikkö, päiväkodin johtaja, johtava kuraattori ja nuorisopäällikkö. Lisäksi ohjausryhmään kuuluu Karviaisen edustus terapiapalveluista, perhesosiaalityöstä, lastensuojelusta ja terveydenhuollosta. Lisäksi ohjausryhmään kutsutaan tarvittaessa muita asiantuntijoita. Ryhmä kokoontuu noin kerran kuukaudessa. Oppilashuollon kuntakohtaiseen suunnitelmaan on kirjattuna ohjausryhmän tarkemmat tehtävät.

Yksikkökohtaiseen oppilashuoltoryhmään päiväkodeissa kuuluvat päiväkodin johtajan lisäksi kaikkien ryhmien varhaiskasvatuksen opettajat sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Ryhmää johtaa päiväkodin johtaja. Lisäksi ryhmään kuuluvat kuraattori, neuvolan terveydenhoitaja ja psykologi vakituisina jäseninä sekä erikseen kutsuttavat asiantuntijat. Yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän tehtävät ovat kirjattuna tarkemmin yksikkökohtaisessa oppilashuoltosuunnitelmassa.

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä.¹¹⁵ Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin¹¹⁶, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykkinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen **niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.**¹¹⁷

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon koulu-ympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksessa¹¹⁸.

¹¹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

¹¹⁶ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

¹¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 7 mom. (163/2022)

¹¹⁸ Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

Monialaisen yhteistyön periaatteet

Vihdissä monialainen yhteistyö perustuu yhteistyötä toteuttavien henkilöiden ja tahojen keskinäiseen luottamukseen ja ammatillisuuteen. Yhteistyö huoltajien kanssa rakentuu kuulemiseen, kunnioitukseen, luottamukseen ja dialogiin. Vihdissä monialaisia oppilashuoltopalveluja esiopetukseen tuottaa perusturvakuntayhtymä Karviainen. Kuraattorit ovat Vihdin kunnan palveluksessa. Oppilashuoltopalvelujen tulee olla tasavertaisesti jokaisen oppilashuoltopalveluja tarvitsevan esioppilaan, huoltajien ja esiopetushenkilöstön käytettävissä.

Huoltajia tiedotetaan monialaisen yhteistyön käytänteistä esiopetusvuoden ensimmäisessä vanhempainillassa. Yksikkökohtaisen monialaisen oppilashuoltotyön suunnitelma annetaan huoltajalle esiopetusvuoden alkaessa. Suunnitelmassa kuvataan esiopetusyksikön monialaisen oppilashuoltotyön toteuttajat ja oppilashuoltotyön aikataulu esiopetusvuoden aikana. Ennalta sovittujen kokouspäivien lisäksi monialaisen yhteistyön toteuttajat voidaan kutsua koolle tarvittaessa. Lomake yksikkökohtaisen oppilashuoltotyön suunnitelmaa varten on intrassa ja se liitetään kunkin yksikön toimintasuunnitelmaan. Laatimista vastaa päiväkodinjohtaja.

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.¹¹⁹

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen¹²⁰. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti¹²¹. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

¹¹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 1 mom.

¹²⁰ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

¹²¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä.¹²² Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta¹²³.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjaan seuraavat asiat:¹²⁴

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjausten päivämäärä sekä kirjausten tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.¹²⁵

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.¹²⁶

Terveystieteiden henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.¹²⁷

122 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 1 ja 2 mom.

123 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

124 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 - 4 mom.

125 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 5 mom.

126 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

127 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi¹²⁸. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot¹²⁹. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisi edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta¹³⁰. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.¹³¹

V/HT\

Yksilökohtainen oppilashuoltokertomus

- *Yksilökohtainen oppilashuoltokertomus laaditaan silloin, kun lapselle järjestettävän kasvun ja oppimisen tuen suunnittelu edellyttää monialaista yhteistyötä*
- *Lapsella voi olla useita yksilökohtaisia oppilashuoltokertomuksia*
- *Vihdissä lapsen yksilökohtainen oppilashuoltokertomus kirjataan intranetissä olevaan lomakkeeseen ja sen laatii esiopettaja. Oppilashuoltokertomusta ei saa tallentaa, vaan se tulostetaan paperiversiona, joka allekirjoitetaan*
- *Aloitteen oppilashuollollisen tuen järjestämiseksi tekee se henkilö, jolle huoli on herännyt*

Oppilashuoltokertomuksen kansilehdelle kirjataan ne henkilöt, joille huoltaja on antanut luvan oppilashuoltokertomuksen lukemiseen ja käsittelemiseen. Oppilashuoltokertomus tulostetaan, allekirjoitetaan ja arkistoidaan päiväkodinjohtajan arkistoon. Yksilökohtaisen oppilashuoltokertomuksen siirtolupalomakkeesta tulee jäädä kopio päiväkodinjohtajan arkistoon.

128 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 2 mom.

129 Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

130 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 3 mom.

131 Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

Yksilökohtaisen oppilashuoltokertomuksen siirto

- *Lapsella voi olla useita oppilashuoltokertomuksia*
- *Jokaisen oppilashuoltokertomuksen siirtoon esiopetuksesta perusopetukseen tarvitaan huoltajan erillinen kirjallinen lupa*
- *Esiopetusvuoden viimeisessä esiopetuskeskustelussa esiopettaja ja huoltaja arvioivat yhdessä, mitkä ovat ne oleelliset oppilashuoltokertomukset, jotka ovat oppilashuollon jatkuvuuden kannalta tarpeellisia siirtää perusopetukseen*
- *Esiopettaja kirjaa oppilashuoltokertomuksen kansilehteen, kenelle kyseisen oppilashuoltokertomuksen lukuoikeus luovutetaan*
- *Mikäli huoltaja ei anna lupaa siirtää oppilashuoltokertomusta perusopetukseen, arkistoi päiväkodinjohdaja oppilashuoltokertomuksen lupalausuntoineen omaan arkistoonsa*
- *Asiakirjoja säilytetään 10 vuotta*
- *Jos vastaanottava henkilö ei ole tiedossa, oppilashuoltokertomus jää päiväkodinjohdajan haltuun, joka siirtää oppilashuoltokertomuksen elokuun aikana henkilökohtaisesti rehtorille arkistoitavaksi*

Yhteistyö oppilashuollon ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuoltokertomuksen siirtämiseen perusopetuksen käyttöön tarvitaan huoltajan kirjallinen suostumus. Päätös siirtokeskusteluun osallistuvista henkilöistä tehdään yhteistyössä huoltajan kanssa. Yksilökohtainen oppilashuoltokertomus on allekirjoitettava, kirjallinen dokumentti, jonka esiopettaja luovuttaa luokanopettajalle. Mikäli luokanopettaja ei ole tiedossa esiopetuksen lukuvuoden päättyessä, päiväkodinjohdaja arkistoi asiakirjan ja luovuttaa sen rehtorille perusopetuksen alkaessa. Mikäli huoltaja ei anna suostumusta yksilökohtaisen oppilashuoltokertomuksen siirtämiseksi esiopetuksesta perusopetukseen, päiväkodinjohdaja arkistoi asiakirjan lupalausuntoineen kymmeneksi vuodeksi.

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹³². Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus¹³³
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta¹³⁴
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹³⁵.

132 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

133 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

134 Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

135 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

Vihdin kunnan oppilashuoltosuunnitelmaa päivitetään, päivitetty suunnitelma on nähtävissä kunnan internet-sivuilla, www.vihti.fi ja intranetissä syksyllä 2021. Paikallisen kokeiluopetussuunnitelman kappale kuusi päivitetään tämän myötä kokonaisuudessaan.

Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma laaditaan vuosittain jokaisessa esiopetusyksikössä. Yksikkökohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan kuvataan Vihdin yhteisöllisen oppilashuollon toimintatavat. Päiväkodinjohtaja vastaa siitä, että huoltajat saavat tietoa yksikön oppilashuoltosuunnitelmasta. Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma liitetään yksikön esiopetuksen toimintasuunnitelmaan, joka hyväksytään vuosittain lasten ja nuorten lautakunnassa.

Verkojulkaisu
ISBN 978-952-13-6734-2
ISSN 1798-8888

